

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

Cena na leto 4 gld. 20 kr., pol leta 2 gld. 10 kr., četrť leta 1 gld. 5 kr.;
za dijake na leto 3 gld. 40 kr. Za Ameriko na leto 2 dolarja,
za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 6. zvezka.

	Stran
I. I. Sreznevskij na Slovenskem. (Priobčil <i>Iv. Merhar.</i>) [Dalje.] . . .	161
Deteljica. (Novela. — Spisal <i>Fr. S. Finšgar.</i>) [Dalje.]	167
Vrt, vrt! (Povest. — Spisal <i>I. Štrukelj.</i>) [Dalje.]	173
Življenja realizem. (Zložil <i>F. S. Finšgar.</i>) I. Le rogajte se vzorom! — II. Milijonar	180
Vintgar. (Spisal <i>I. Godec.</i>)	182
Socijalni pomenki. (Piše <i>dr. Ivan Ev. Krek.</i>) [Dalje.]	185
Potopljen čoln. (Spisal <i>dr. Fr. L.</i>)	188
Književnost	192
<i>Hrvaška književnost.</i> Ben Hur. — Milan Begović: Piesme. — Vl. Jelovšek: Simfonije. — Dr. M. Murko: Prvi usporedivači sanskrita sa slovenskim jezicima.	

Na platnicah.

Pogovori. — Poziv! — Knjige »Matice Hrvatske«.

Slike.

Luka Jeran. (Iz mlajše dobe.)	161
Dober lov. (Slikal <i>Ad. Eberle.</i>)	168, 169
Marijino Oznanjenje. (V kapeli ljubljanske vojaške bolnice.) — Slikal <i>Kremser-Schmidt</i>	177
Dolina gornje Radolne; restavracija „Vintgar“ z žagami; dva prehoda v Vintgarju. (Risal <i>M. Jama.</i>)	182
Sv. Katarina nad Zasipom. (Risal <i>M. Jama.</i>)	183
„Šum“ v Vintgarju	184

Listnica urednica. Da ne bo treba niti bravcem popraševati, niti nam odgovarjati, naznanjamo naslov pisatelja „Črtice s potovanja v Afriko“:

Egon Moše (Mosche), Pretoria (Afrika). S. A. R. P. O. B. 11. via England.
Navadna pisma morajo imeti znamko za 10 kr.; še boljše je, da se na pošti „priporoče“, kar stane 10 kr. več.

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII., IX. X. in XI.
po 4 gld.

„Cvetje s polja modroslovskega“ (16°, str. 263) se dobiva pri upravnistvu našega lista za 60 kr., s pošto za 65 kr. — Opozarjamo tudi na prejšnje letnike „Dom in svet“-a.

I. I. Sreznevskij na Slovenskem.

(Priobčil *Iv. Merhar.*)

(Dalje.)

Bistrica, 20.—22.

Sedé na konjih ali bolje na kljusetih smo lezli po gorah v Bistrico. Pot se vije, se dviga in pada, sedaj se skrije v gozd, sedaj se odpre pred nami širok, krasen razgled na gorovje in na daljnje kraje. To je ozka pot, nikakor ne cesta, sedaj kamenita, sedaj blatna. Midva sva jahala, dva Hrvata s širokokrajnima klobukoma, v suknah (kobanicah), izza katerih se vidi bela srajca, ki je spuščena po velikorusko čez široke hlače, korakala sta peš. Jahali smo in jahali, dokler se nam ni zvečer prikazala izza drevja Bistrica, ki gleda s hriba v dolino; ob osmih smo bili tukaj.

V Bistrici je čudotvorna podoba Matere Božje, pred cerkvijo stoji samostan.¹⁾ Šla sva naravnost k opatu, prenočila pri njem in sva njegova gosta za ves čas, dokler ostaneva v Bistrici. Dobri in častitljivi starček naju je radostno sprejel, veseleč se, da sprejme Rusa, podaril mi raznih knjižic in velel izročiti med drugim tudi vam, mila mamica, podobico Matere božje bistriške, ki je tiskana na atlasu. Bistrica je znamenita po tem, ker se tu shajajo romarji iz vseh avstrijsko-slovanskih dežel, rimske in grške

¹⁾ Pisatelj hoče reči, da je to župnišče. Sploh treba opomniti, da ne pozna dobro katoliških razmer.

vere. Opat, dasi katolik, no, še boljši kristijan, gleda na razliko med katoličanstvom in pravoslavjem kot na malenkost in želi od vsega srca njunega prostega združenja, brez papežev.¹⁾

Krapina, 23.

Danes se mi je sanjalo o starki, o kateri sem vam pozabil povedati: to je gospodinja v samostanu, pre-dobra starka. Ona me gleda in se smeje: njej se zdi tako čudno, nenavadno, nerazumno, da more razumeti tujca, 256 milj od tu doma, govorečega ž njo v svojem materinem jeziku. Niti ni dobro končala vprašanja in že se smeje, potem pa govori sama pri sebi „čudno, čudno“! Prav tako sem jo videl v sanjah: pred menoj stoji, drži prekrižane roke, gleda me in se smeje. — Potem sem vam še pozabil povedati, da sem v Krapini plesal. „S kom?“ Vse sami bratje: Vraz, neki

grajščak, mož bolne gospe, ki me je spremil do Bistrice, potem smo našli v samostanu nekega upokojenega majorja, ki živi sedaj tu sedaj tam na račun pravice gostoljubja. Krasno smo plesali.

¹⁾ Ali Sreznevskij ‚opata‘ ni dobro umeval, ali je pa bil ‚opata‘ mož posebne vrste. Vsekako nam ta beseda pojasnjuje tedanje žalostne čase. Uredn.

Luka Jeran. (Iz mlajše dobe.)

Po dobrem zajutrkju smo sedli na voz in potovali dalje v Krapino. Na poti smo se ustavili pri nekem grajščaku, a ga nismo našli doma, pač pa njegovo mlado ženko, ki nas je počastila z obedom, s smehljajočim obrazom in z navihanimi izgovori kakor: to ni nič, to ni nič — oprostite mi, sicer jako ljubko.

No, sedaj sva v Krapini. Na jedni strani se dviga gora in na njej je razvalina starega gradú krapinskega, kjer so nekdanj živel, kakor govori ustno izročilo, Čeh, Leh in Meh; na drugi strani je zopet gora, in na nji so sledovi razvaline drugega gradú psarskega. V ozki dolini med njima se raztega ulica s hišicami, ob rebrih pa se dvigata dve cerkvi. Na jedno stran se dolina širi in kaže gore za gorami, na drugi pa se zožuje in izgine naposled v pogorju: to je mestece Krapina s svojo okolico. Samotno in pusto je to mesto. Klatili smo se po gorah in po razvalinah gradov, poslušali pripovedke, zapisovali pesmi in drugo.¹⁾

Zagreb, sobota.

Danes sem bil v saboru, to je pri slavnostni seji zagrebške čitalnice. Proti peti uri se je dvorana napolnila: tu je bil med drugimi prof. Janko Drašković, predsednik, zagrebški župan Zdenčaj, podban grof Oršić itd. Slo jim je za nakup hiše za narodno ilirsko gledališče, kjer bi se spravila pod streho tudi knjižnica čitalnice, in kjer bi imelo „Učeno društvo“ svojo dvorano itd. Predlog se prebere in od vseh odobri. Začele so se volitve členov, ki bi izvedli ta predlog. Tudi to se je dovršilo brez prepira: Drašković je imenoval ime in vse je zakričalo: „Bog ga živi!“ Čuditi se moram, kako je mogel in znal Gaj združiti voljo posameznikov in samoljubje pojedincev v jedno rodoljubno voljo: predlog je napisal Gaj, in vse kar predlaga on, smatrajo za sveto. Morda misliš, da je Gaj star; ne, on je mlad in po osebi krasen človek.

¹⁾ Za tem sledita dva kratka zapiska z dné 25. Krčma pri Jakobu in 27. v Zagrebu, kar se mi ne zdi prav nič važno.

Iz sabora smo šli v gledališče: igrali so dve nemški igri in jedno ilirsko. Gledavcev je bilo malo. Večji igralci so igrali slabo, a zato dete 6—7 let Peni Weiss prekrasno.

Nedelja.

Ves dan nisem imel knjige v rokah. Ob desetih je prišel k meni Babukić, in šla sva k Zdenčaju. To je častitljiv starček in rodoljub, ima rad Ruse od celega srca, čital je Karamzina in ga ima v svoji knjižnici, tudi Puškina in druge. Za danes me je povabil na večerjo. Od njega sem šel k Draškoviću. To je zopet častitljiv starček, rodoljub, Slovan v pravem pomenu besede. Začenši z menoj pogovor o razmerju med Rusi in Poljaki je zaplakal: „Moj Bog, kdaj pač pride čas, ko mi vsi — bratje — Slovani podamo drug drugemu bratsko roko!“ Sploh sanjajo tukaj vsi rodoljubi o zjedinenju Slovanov, in njihova priljubljena pesem se glasi:

Bože, složi sve Slovene,
da jim slava ne povene.

Od Draškovića sem šel v unijatsko cerkev: služba božja se opravlja v slovanskem jeziku kakor pri nas. Iz unijatske smo se napotili v pravoslavno. Služba se obhaja tu kakor pri nas, petje je kakor pri naših staro-obrednikih. Z zborom cerkvenih pevcev poje tudi mnogo moških. Ženske stojé zadaj. Okoli so mesta za stoječe ljudstvo kakor po samostanih. Cerkev je majhna, a čedna, pri cerkvi je šola, podobna seminarju. Dalje smo šli k cenzorju, potem obedovat v ilirsko narodno kavarno kakor po navadi. Ob dveh je prišel tje mlad duhovnik ter me poprosil, da bi „počastil“ semenišče s svojim obiskom, tam me nestrpno pričakujejo semeniščniki. Jaz sem šel. Množica mladih ljudi me je obkročila, zrla so vame z občudovanjem. Nekdo je spustil nekak pozdrav, potem pa so se jeli hvaliti, da se učé raznih slovanskih jezikov, nekateri češčine, drugi ruščine. Najbolj se učé ruskega jezika in sicer s čudovito vnemo. O njihovem rodoljubju rajši ne govorim. Dasi so katoliki, vendar uvažujejo pravoslavje kakor sploh vsi tukajšnji rodoljubi. Od tod smo šli v stolno cerkev;

to je jako lepa stavba (znotraj), čista, brez nepotrebnih katoliških okraskov. Nato smo obiskali neko cerkev na koncu mesta, kateri ne vem imena. Okoli nje se razprostirata vrt in log. Sem hodijo na izprehod ob nedeljah velikega posta. Pred cerkvijo so razpostavljeni štanti s sladkarijami. Ob straneh so berači. Ljudstva vseh stanov vidiš tu ogromno množico. Zagrebčanke se ne odlikujejo po posebnem vkusu; vse je pisano, nevkusno, divje. Od tod sem se napotil h Gaju, ki je bil te dni bolan, a mu je že odleglo. Brali smo odlomke iz popisa Bosne nekega bosanskega meniha, prelep opis! Ko sem prišel domov, že so bili pri meni dijaki iz akademije, katerim sem te dni razlagal pravila ruskega čitanja. Marljivost pri učenju ruščine je strašna. Ne samo tu, ampak po vsem Hrvaškem, po Slavoniji, deloma v Dalmaciji in še dalje je vse mlado pokolenje navdušeno za Ruse, Madjari pa se nas bojé in nas sovražijo. Nekateri mi zatrjujejo, da sem sedaj jaz v Zagrebu jeden izmed glavnih predmetov razgovorov: jedni so zame, drugi so proti meni. Nihče pa si ni predstavljal, da sem tako majhne postave; vse si predstavlja Rusa kot velikana, čegar glava sega do stropa. Navadno se končuje moj večer v ilirski kavarni, kjer se shajajo književniki.

T o r e k.

Vrnil sem se iz ilirskega gledišča: predstavljali so Angela — Viktorja Hugoa. Igrali so dobro, tuja pa je bila snov igre. Izprva sem sedel na svojem mestu, potem pa v loži znanega mi zdravnika z njegovimi mladimi sestricami. Poklicale so me same. To so jako mile in dobre Hrvatice. Jutri odriremo. Srečno!

I. Sreznevskij.

Jurjevo ¹⁾ na Kranjski meji,
2. mal. travna.

Pritrdil sem Vrazovemu predlogu, da bi skupaj potovala po Kranjskem in Koroškem, in najino potovanje se je že pričelo. Dné

31. sušca sva zapustila Zagreb in odrinila v Karlovec (po nemško: Karlstadt — najdete ga južno od Zagreba). V Karlovcu so naju že pričakovali, — zvečer smo pili šampanjca na zdravje vseh in vsakega, peli pesmi rodoljubne in narodne itd. Drugi dan so nama pokazali knjižnico tamošnje čitalnice (kakor imenujejo tukaj sobo, v kateri čitajo) in drugo. Tudi v Karlovcu cvete rodoljubje in se poštevata kakor v Zagrebu; to je vzrok, da sva bila sprejeta s tako častjo. Prihodnji dan po obedu (to je včeraj) sva se odpeljala v Jurjevo. To je posestvo nekega Karlovčana in rodoljuba Vranicarja, bogato in lepo posestvo, kjer je bilo naročeno oskrbniku, naj naju sprejme, kakor se spodobi. Brez šampanjca tudi ni minulo. Danes zjutraj sva odšla v kočó nekega kmeta in s pomočjo svetlih grošev in sladkorčka napisala vsakovrstnih rečij. Otrok, deklet in stark se je bila nabrala polna kočó; stali so drug za drugim in se drug za drugega skrivali, mnogo posla je bilo z njimi, predno se jim je odvezal jezik. Ljudstvo tu je ubožno, ne živi tako čisto kakor v Ukrajini, a je dobro, prostodušno in se boji le po nemško oblečenih ljudij, mislé, da so vsi ti Nemci.

Po obedu sva se peljala čez kranjsko mejo v mestece Metliko (Metling). Na hribu, ki je po žlebu razdeljen v dva dela, razvrščene so male hiše, zidane in lesene, večinoma nečedne; med njimi je cerkev in poleg nje župnišče. To je tudi vse mesto. Šla sva k dekanu in zvedevši od njega o ljudstvu na okoli vse, kar je bilo mogoče, šla sva v kavarno in tu nabrala gradiva poln koš. Kavarnar sam ljubi pesmi in je Kranjec ¹⁾, ima 70 letno mater, preprosto in jako dobro ženico; poklical je celó dekleta in žene v praznični obleki in starce, ki znajo povesti; od štirih do devetih je bilo dovolj dela z napisovanjem in risanjem. Narečje tu še ni bilo čisto kranjsko; bodi kakorkoli, jaz govorim čisto mirno ruski, t. j. velikoruski, in razumejo me. Lepih obrazkov je tukaj mnogo: temne oči, smehljajoče se lice, nekaka prebrisanost

¹⁾ Seveda Slovenec, kakor sploh služi Sreznevskemu ta izraz za Slovence, večinoma kranjske.

¹⁾ To pismo ima v Ž. St. št. XLVIII.

v izrazu se lepo prilega belemu obrazu z malo priostrenim noskom, z ozko bradico in ustnami à la Aljona Romanovna.¹⁾ In glej, kako se tak deviški obrazek nakiti: lase si pripne zadaj z medeno iglo v podobi deščice v klopko, okoli katere si dene venček raznobarnih trakov; k temu je privezan med tilnikom cel šopek širokih, raznobarnih trakov, skoro tretjino vatla dolgih; venček je jako majhen in pokriva le zadnji del glave, spredaj pa na čelu in okoli vse glave se vije prekrasen povoj, širok poldrugi palec, vkusno pošit z biseri in vložen z raznobarnimi kamenčki. Vse to je zeló ljubko.

Novo mesto (Neustadt),
3. mal. travna.

Danes je zopet srečen dan, srečen zato, ker sem mogel mnogo napisati v svoj potni dnevnik. Vrnivša se v Metliko, presedla sva se na drug voziček in se peljala v gore. Te mejne gore med Samoborom in Metliko se imenujejo Uskoki po imenu Uskokov, ki tu živé. Gorovje je visoko, divje in kamenito, po vrhovih je pokrivajo gozdi, po rebrih je videti tu in tam travo, mestoma pa je popolnoma golo. Med gorami so soteske in doline; tu pa tam se nahajajo njive, še redkeje vinogradi. Semtertje stoji kaka cerkev. Tudi zagledaš hiše, ali razmetane ali pa stlačene na kup. Ponekod se pasejo ovce, pastirček pa sedi kje na visoki skali in „turobno“ prepeva svojo junaško pesem, spominjajoč v nji kraljeviča Marka, Matije Korvina ali Ivana Hunjada. Glej, poleg potoka, padajočega z gorá, stoji deklica z vedrom v roki, na glavi ima prelepo čepico! Dve sprednji kitici in velika kita so spletene zadaj v jedno in padajo po hrbtu kakor širok trak, h koncu pa je privezan vpleték iz kosti in steklenih biserov. Srajca s širokimi rokavci je po prsih pošita z rudečimi in modrimi nitkami; lep širok pas jo objemlje po bokih, spredaj pa ima rudečo pregačo podobno predpasniku, spodaj je obrobljena z dolgim premom, izpod nje pa se kažejo rudeče noga-

¹⁾ Neka gospa v Darkovu, pri kateri je bil naš Sreznevskij instruktor.

vice in čeveljčki z visokimi, ozkimi botami. Njene oči in njeni lasje so črni ko smola, lice ji je zagorelo kakor pri Italijanki, izraz obraza pa je dober, a ponosen. K njej je pristopil „junak“ v belih ozkih hlačah, v čišmah in modrem plašču, izpod katerega gleda beli dolman¹⁾; na glavi nosi širokokrajen klobuk. Ona se je nasmehnila, zadela vedro na ramo in odhitela proti svoji „kući“. V tej kući, kakor v vseh drugih, najdeš prostorno vežo z odprtino peči, iz katere uhaja dim skozi strop in streho; na jedni strani je shramba, na drugi mala izba s pečjo, okoli katere sedijo drug na drugem kakor muhe otroci; okoli ob stenah so klopi, na določenem mestu stoji miza, in v steni vidiš tri mala okenca itd. V tej hiši zapazite mnogo ženskih, mnogo otrók in nekoliko starčkov, a redko, redko čvrstega človeka, zakaj vse, kar ni vsled starosti obnemoglo, opravlja vojaško službo: vsi Uskoki namreč pripadajo vojaški naselbini. Ni čudo, da slabo obdelujejo polje in da so slabi obrtniki; vojaški naseljenec avstrijski ne jemlje svoji družini samo delavca, ampak mora vrh tega še sam sebe hraniti, in za vse to ne dobi od svojega cesarja niti beliča.

K tem Uskokom sva se danes zjutraj peljala. Prišedša do vasi Hrasta, odpravila sva se peš k duhovniku v bližnjo vas, a ne dobivša ga doma, stopila v neko kočó. Obdarila sva otroke z ledencem²⁾ in s tem premagala boječnost teh dobrih ljudij. Kar vedeli niso, kako bi naju posadili in kako pogostili. Takoj so bila na mizi mehko kuhana jajca in vino; ljubše od vsega nama je bilo njihovo veselje. Oni so — Grekorusi ali, kakor jih imenujejo Kranjci, Vlahi, in starke toliko da niso jokale, ko so zaslišale od mene besedo do besede, črko do črke: „Отче нашъ“, prav kakor ga sami beró. Prišle so na vrsto pravljice, pesmi. — Med tem je bil prišel domov duhovnik, iskal naju, in komaj našel, naju povabil k sebi, pogostil in zopet marsikaj povedal. Ob treh sva se

¹⁾ Dolama (je turška beseda) — dolga spodnja obleka, čez katero pride pas, tudi pri Srbih v navadi.

²⁾ Ledenec (rus.) = Kandiszucker (c. f. Pleteršnik).

zopet odpravila v Hrast in se peljala dalje po uskoških gorah po cesti, ki pelje proti Novemu mestu. Izprva je šla cesta vedno više in više ter nam odpirala krasne razglede v daljavo, potem pa vedno niže po kačje se vijoč med holmi in dolinami.

Sedaj sediva pri jedni mizi v gostilni „pri Solncu“ in piševa. Pozno je že, najsta ura teče. Utrudila sva se in se uleževa spat. Lahko noč želim tudi vama, mila mamica in dragi brat! Začenja se veliki teden, Vi se morda postite in molite: molite tudi zame!

Ljubljana (Laibach), 5. mal. travna.

Glej! tu sem že. Do treh, da se odpre poštni urad, napišem ti nekoliko besed o najinem potovanju sem, potem pa pojdem na pošto vprašat, če ni morda zame pisma od mile mamice. — Pot je lepa, čarobna: vidiš gore in zopet gore, pridejo razgledi in zopet razgledi. Po gorah in po dolinah vidiš stare in nove gradove, cerkve in vasi. Ljudstvo je opravljeno čisto in čedno, Micke¹⁾ so prav, prav lepe, in vse, prav vse je tako milo, da bi lahko desetkrat potoval po isti poti z jednako zadovoljnostjo. Jedno pa me jezi: kadar berem kranjsko knjigo, razumem skoro vse, le kaka beseda me primora, da postojim in pomislim. Kadar pa poslušam, ko govore, kakor koli poslušam in vlečem na uho, razumem komaj vsako deseto besedo. Naglas mi je čuden, več nego polovica glasnikov se požrè, drugi se izpremené. To me res jezi. Sicer je jezik ušesu zeló prijeten, posebno kadar ga govori kaka lepa Micka. Sedaj pa pojdem na pošto.

Šel²⁾ sem in dobil: samo pet dnij je ležalo vaše pismo na tukajšnji pošti. Bral sem je in plakal, prav plakal. Čutil sem se srečnega z vami, radujoč se na vaši sreči — in nesrečnega, ker ne morem biti pri vas. Vidim, brat je postal gospodinja; midva bi se ne sprla, če bi med seboj delila taka opravila.

¹⁾ V pismu je: Мицки (Машеньки = дѣвчюшки).

²⁾ Dasi je ta polovica pisma popolnoma zasebnega značaja, vendar jo hočem navesti, ker je tako važna za značaj Sreznevškega, vsaj deloma.

Morda bi se sprla radi Slovanov, no, gotovo bi se potem kmalu sporazumela. Tudi ti, ljubi brat, bi jih poljubil, kakor zaslužijo; tudi ti bi se toplo zavzel za njihovo prebujenje iz spanja. — Toda govoriti moram in pripovedovati o najinih rečeh — mila mamica! Meni se zdi, da bi ne bilo najinemu medsebojnemu izpraševanju in odgovarjanju ne konca ne kraja. Sicer pa mi gre že dolgo po glavi — ali uganete, kaj? Mi vsi trije bi morali napraviti potovanje, n. pr. tako-le: iz Rusije bi šli v Varšavo, od tod v Berlin, potem v Draždane, Prago, Monakovo, nato na Dunaj, potem v Pešto, Lvov in domov. O tem bomo še premišljevali in se pripravljali, potem pa pojdemo kar na pot! Za to bi ne bilo treba mnogo denarja; 1500 rubljev bi zadostovalo za tri mesece za vse tri, če bi si ničesar ne kupili. Če Bog dá, v dveh, treh letih to lahko uresničimo. Kako bi to bilo lepo! Jaz bi ponavljal utiske in bil vaš vodnik.

Kar se tiče konca mojega sedanjega potovanja, o tem še ne vem ničesar. Na vsak način pridem, mila mamica, k vam v Kijev, in če pojdem čez Petrograd, poprosim za prestavljenje h kijevskega vseučilišču. To bi bilo zame bolje v marsikaterem oziru. Kar se tiče mojih svetov, bila sta, ljuba mamica in ljubi brat, prepričana, kakor se mi zdi, da sem se vselej duševno veselil na tem, kar se vama zdi dobro. Zadeve o pokojnini ne odlašajte predolgo: tu je neki rok, ko zapade pravici; bolje je, da dobivate vi, četudi malo. In vaše oči, mila mamica! Mene to vznemirja. Ne berite, prosim vas, zvečer; brat bo gotovo tako dober, da vam bo čital. (Potem pride odstavek, katerega lahko izpustim.) Srečno! Vas poljubljam.

Vaš

I. Sreznevskij.

Ljubljana, 9. mal. travna 1841.¹⁾

Peti dan sem že v Ljubljani in vam lahko povem par besed o mestu. Med reko Savo in Ljubljanico, kjer se izliva v Savo, raz-

¹⁾ Ta list ima številko XLIX. v Ž. St.

prostira se prelepa dolina. Ne daleč od ustja Ljublanice se dviga precēj strma gora, po višini jednaka Horoševski¹⁾ gori ali malo nižja; ob vznožju gore teče Gradašica²⁾, onkraj nje pa se začenjajo holmi, ki se dvigajo više in više in prehajajo naposled v gorovje.³⁾ Na prej imenovani gori je razvalina starega gradú in novejšje zgradbe s stolpi. Okoli pod hribom stoji mesto Ljubljana po obeh straneh vode; glavni del mesta se nahaja med hribom in vodo in je tako ozek, da je med hišami komaj prostora za jedno krivo ulico. Na jednom koncu te ulice se dviga stolna cerkev, potem pa se začinja predmestje; na drugem koncu je zopet cerkev in za njo druga. Za vodo, čez katero je položenih pet dovolj slabih mostov, razprostira se večje predmestje s štirimi ali petimi cerkvami, lepimi trgi itd. Sicer pa vse to ne zavzema mnogo prostora, zakaj Ljubljana ima le okoli 13.000 prebivavcev.

Sicer je mesto dovolj živahno; na jedni strani prihaja sem mnogo tujcev, ker stoji mesto ob cesti med Dunajem in Trstom in združuje v sebi trgovino cele Kranjske, na drugi strani pa vabi k sebi tudi preprosti narod od vseh stranij Kranjske. Posebno živahno je mesto sedaj poslednje dni posta. Narod tukaj ni samo pobožen, ampak zdi se mi celó hinavsko pobožen; duhovenstvo pa se trudi, da bi to stanje ohranilo.⁴⁾ Danes je semenj. Po glavnem trgu so se razpoložile vrste trgovk, ki prodajajo sir, maslo, krompir,

¹⁾ To je gora v okolici mesta Harkova.

²⁾ Piše: Рагашница, ker je slabo slišal.

³⁾ Na vsak način je zamenjal Sreznevskij Gradašico, Ljublanico in Gruberjev kanal. Mislil je, da je Ljublanica, ki teče skozi mesto, še Gradašica in da teče Ljublanica tam, kjer je Gruberjev kanal; drugače ne bi mogel tako opisovati.

⁴⁾ Tega seveda ni opazoval Sreznevskij sam, ampak tako so mu pravili ljubljanski njegovi spremeljavci. Kar je slišal, to je zapisal. Torej res — nič novega pod solncem. Čudno pač, kako morejo nerazumni ljudje celó pobožnosti podtikati hinavščino. Ako se otrok pred roditeljema dela dobrega,

piruhe, „kolače in potice“ in drugo, ne poštevajoč tistih, ki tu stalno prodajajo oranže, jabolka, rozine, žemlje, suho sadje, gobe, trčičke in vsakojake drobnarije. Sliši se vpitje in govorjenje kakor pri nas. Midva z Vrazom sva šla večkrat gori in doli po trgu in s posebnim veseljem opazovala lepe Micke; res je čudno, koliko je tu teh tako lepih in milih Micek. — V Ljubljani imajo jako lepo kazino; vsak člen plačuje po 15 do 20 gld. na leto in sme obiskovati vse leto čitalnico, plese in drugo. Tukaj je tudi gledišče, a sedaj je zaprto, kar se razume samo ob sebi.¹⁾ Tukajšnja policija je jako ostra, ker niti malih večerov, kjer se pleše po godbi na glasovirju, ne pripušča brez posebnega dovoljenja. Okolica ljubljanska je jako krasna, celó Karavanke se vidijo od tukaj. — Cas mi poteka tukaj v sledečem redu: oblečem se in grem na kavo v kavarno pri Avstrijskem cesarju; odtod grem v knjižnico, potem domov obedovat; po obedu grem k profesorju Metelku in se bavim ž njim s kranjskim narečjem, potem zopet v knjižnico; večer pa — vi mi ne bodete verjeli, mila mamica — vsak večer prebijem v tej ali drugi gostilni²⁾, kjer se zbirajo naši znanci pri vinu (sicer pijem jaz le po pol maseljca, t. j. po jedno kupico in še to mešam z vodo). Naši znanci so: dr. Prešeren³⁾ (on je izmed najboljših živečih pesnikov kranjskih), — dr. Horvat — advokat, knjižničar, in nekoliko profesorjev. Vsi ti pijejo vino kakor vodo.

(Konec).

tedaj pa, kadar je izpred njunih očij, je razposajen in malopriden: to je hinavščina. Ako se uradnik dobrika predniku in ga v obraz hvali, da bi preje plezal v službi, četudi v srcu zaničuje prednika: to je hinavščina. A kako se naj človek véde hinavsko pred Bogom, ki vse vidi in vé? Ravno prava pobožnost in bogoljubnost, ki se ozira le na Boga in ne na ljudi, je najodločnejša nasprotnica hinavščine.

Uredn.

¹⁾ Ker je bil veliki teden.

²⁾ Rusu se to jako čudno zdi, da se hodi toliko v gostilno na vino, ker mu je to novo.

³⁾ Piše: Prešern (Прешернъ.)

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Dalje.)

XII.

Na zamestnem tolmunu je bilo vse živo. Najrazličnejše gruče in skupine so se vrtele po ledu. Ograbek kričavih otrok se je vrtel in drsal brez smučij v zadnjem kotu na ledu. Na sredo niso smeli med odrastle. Pehali so drug drugega, vozili se po hlačah, padali skupaj na gruče, delali žive kopice, katerih vedna posledica je bil jok in smeh. Manjše krdelce otrok, ki še niti na led niso smeli, je stalo na bregu, tiščalo roke v žep in mencalo po snegu s slabo obutvijo, skozi katero je silila mrzla snežnica.

Sredi drsališča se je pa sukala pestra gruča mestnih gospodičen. Držale so se za roke in somerno se gibaje jadrle z vihrajnimi šali in krili od konca do konca drsališča. Nato so se zopet oprijele v dolgo kačo ter se zvijale v vijugastih črtah po ledu, zagnale se z vso silo, a kaka nagajivka je hitro zavrla, pretegnila dolgo yrsto, in cela kača se je stisnila na kup, kjer so lovile in objemale druga drugo, da ni katera padla. Tam v taki gruči so se oddihale, šalile, smejale se, nagajale druga drugi pa z na veke gibljivimi ženskimi vstrajnimi jeziki poredno obirale vse mestno prebivalstvo, zlasti mladi ženski in moški rod. Glavni predmet njihovega današnjega pogovora je bila srečna nesreča ob izletu naših znancev na Gorico.

„Veš, da privoščim Adelici“, jezila se je Sežunova Mici, drobno dekletce, še nekoliko kratkih kril pa navihanega obrazka. „Le škoda, da ni nič skupila. Prevzetna je, kar se dá; domišljuje si, da bolj modre in lepše deklice ni na svetu.“

„Dr. Dolenc jo je pa dobro skupil“, prične črnolasa bledolična Božičeva Fanka.

„Kaj pa je? Saj mu ni bilo nič!“ hité vse.

„Nič? seveda, nič! Zakaj pa leži? Elža je pravila danes naši mami, da ima nogo zlomljeno!“

„Sedaj bo šele vihala Adelica nosek in hodila po koncu, češ, vidite me, jaz sem dekcle, zaradi katere si doktorji noge lomijo!“ In zavrtela se je Mici po ledu, prijela z drobnimi prsti krilo ter je nekoliko razpela, z glavo ošabno pokimala, z boki in rameni zganila, oponašaje prevzetno Adelico. Vse so ploskale temu porednemu škratlju, zadržale se za njo, vse razpenjale krila in posnemale vodnico vseh malomestnih nagajivih, razposajenih in vrtoglavih gospic. Kmalu so bile te mačice, ti zbadljivi čmrlji zopet v gruči in zopet je bil smeh, zopet obiranje, pomežikovanje, natolcevanje.

„Naš hlapec je rekel, da mu je Pečarjev pravil, kako je Adelica omedlela in v snegu obtičala, da so jo morali dvigniti in da je prej niso mogli, dokler ji ni dr. Dolenc pomagal in jo potem sam nesel na sani!“

„Roman, novela, zaljubljena stórnica! Izvrstno!“

„In je sama rekla, da ji ni nič!“

„Nič, pa je omedlela!“

„Tiha voda jezove podira! V cerkvi se drži kakor nuna, od nas zbeži, če le omenimo kak pisemček ali poljubček: tu pa take reči uganja!“

„Jaz pravim, da dela prav“, prereče sodbo prvič Mejačeva Tilka. „Dr. Dolenc bo zmotila in gotovo bo ona gospa doktorjeva, ko bomo me še vse čakale na ženine.“

„Kaj pa je potem, če bo gospa doktorjeva? Pravo reč bo imela! Pijanica bo dobila! Rajša imam zadnjega komija kakor pijanega doktorja.“

Jeza in zavist je sikala iz teh besedij zborujočih deklic. Vsaka bi bila sfrčala v njegovo naročje, da je samo pomigal dr. Do-

lenec. Prisegala bi bila, da je najsolidnejši mladenič celega mesta: a sedaj so videle, kakor Esopova lisica, da je grozdje previsoko zanje; in da ne bi bile osramočene, ker niso mogle do njega, rekle so, da je prekislo. Ko so tako tiščale vse skupaj glavice in se držale z rokami za ramena, kot bi v „šternico gledale“, niso zapazile, da se je lahno mimo njih prizibal parček dveh drsalk, ki sta brzeli po ledu kakor dva metuljca pomladi po pisanem travniku. Adelica in Julka sta se vodili za roke, obe jednako odeti v lepi jopici, obrobljeni z belim krznom in s krožčastima plavima čepicama z belim čopom. Lasje so padali v dolgih, debelih kitah po hrbtu ter se končavali v svileno višnjevo petljo.

Uprav tedaj, ko sta ti dve šinili mimo zborujoče dekliške gruče, prav takrat je bila izrečena trda sodba, da je dr. Doleneč pijanec. Res, da Adelica ni vedela namena in pomena pogovora, vendar je z nekim prirodnim ženskim instinktom takoj slutila, kam so naperjene te besede. Julko je stisnila tesneje za roko in se pognala v jačjih sunljajih po ledu. Takrat je pa zašumelo med drugimi: „Jej, jej — Adelica!“

Razprhnile so se kot vrabiči, če vržeš v proso kamen. Ali kakor ti so se tudi one kmalu zopet zbrale, in Sežunova Mici je že skovala načrt, kako bi jo jezile. „Za mano!“ Zasičale in zahrstele so smučče pod drobnimi nogami, in vse so se peljale Adelici nasproti, ki se je vračala z Julko z drugega konca. Mici je ulovila Adelico za roko, da sta se zavrteli krog nje Julka in Ada, druge pa so zašumele v loku krog vseh treh ter se poredno veselile kakor vaški paglavčki, če imajo na

sredi fanta iz tuje vasi, pa jim neče povedati, čegav da je.

„Adelica, častitam, častitam!“ hitela je Mici in ji stiskala roko. Med tem se je poredno muzala.

„Da se nismo ponesrečili? Hvala lepa. Saj je bilo res nevarno!“

„Toda zmage, zmage, Adelica, na teh ti častitam še prav iskreno!“

„Kake zmage?“

„Nikar se ne potaji, saj vemo — ti si tičica!“

Adelica je gledala odkritosrčno z lepimi očmi, v katerih ni bilo sledú o najmanjši

hinavščini. Zato ponovi: „Res, da ne vem, kaj misliš!“

„Če nečeš vedeti, seveda ti moram povedati: Če si dr. Dolenc zate nogo zlomi, to je menda vendar dosti velika zmaga?“

Adelici je izginila vsa kri z obraza, prav majčkeno so ji zatrepetale mišice na licu — in nič ni odgovorila. Pomagala ji je Julka, ki je sicer že vedela to od dr. Rusa, a ni hotela Adelici povedati.

„Saj si je ni zlomil. Nekoliko je zvita, dr. Rus menda dobro vé.“

„Julka, tega mi nisi povedala.“ Adelica jo je vprašala z glasom, v katerem je trepetala osuplost, strah, bolešt. Premagovala se je, zmagala pa ni. Odšla je z Julko takoj z leda na veselje in zabavo nevoščljivim vrstnicam, ki so se veselile, da so žalile to nedolžno srce. In Mici je trdila tovarišicam, da tako zaljubljena že pol veka ni bila nobena ženska na svetu, kakor je ta Rovanova Adelica.

Julka in Adelica sta šli nemo proti domu. Druga druge sta se tesno oprijemali, kakor bi hoteli po gorkoti, ki je prihajala iz sklenjenih rok, iz nemirne krvi — potožiti druga drugi srčne bolečine. Prva je pretrgala molk Julka in tolažeč Adelico govorila:

„Nič se ne boj! Saj ni hudega! Te so ti nalašč nagajale, saj jih poznavam!“

„Julka, ali si čula, kaj so prej govorile, ko sva se mimo njih drsali?“

„Nekaj sem slišala. Beži! Grdo opravlanje in obrekovanje!“

Adelica je nagnila glavico na Julkino lice, kot jo upogne rahel cvet, katerega zmoči prvič hudurna ploha. Vzdihnila je: „Oh, kako sem nesrečna!“ Prvič je tako vzdihnila v življenju, prvič začutila v življenju tisto nesoglasje v

Slikal Ad. Eberle.

srcu, ki človeku oglušči jasni govor pameti in mu hipoma naslika silno nesrečo v duši, dasi sam ne ve, zakaj da je nesrečen.

„Ni res, Ada, ni res! Ti si srečna, da sama ne veš, kako!“

Zopet sta šli tiho, nemo naprej. Adelica je hotela spremiti Julko do doma. Sredi trga jima je pa pricapala nasproti Elža v tisti debeli kočmajki s pasjo kožuhovino. Adelica je izpustila Julko in hitela k Elži. V takih trenutkih nam je zadnji sicer prezirani sluga dražji od prijatelja. Zdi se nam, kakor bi okrog njega plaval duh onega, komur služi, onega, ki ga ljubimo.

„Elža, kako je gospodu doktorju?“

„Oh, gospodična, hudo, slabo; uh, tisti hlapec, tista klada pijana, zaspana, grdoba grda! Že sem mu povedala, kar mu gre, pa bom še; uh, gospoda tako prevrniti!“

„Saj ni tako hudo, pravi dr. Rus“, omiljuje Julka, ki je gledala vso trepetajočo Adelico.

„Ni hudo? Zakaj ne? Če jih noga boli, pa ležati morajo in dolgčas jim je: za božjo voljo, to je vendar hudo!“ Elža je odpenjala kočmajko in potegnila iz nje drobno pismo.

„Nate, to-le pisanje so dali za vas. Saj je lahko tu dam, ker sem vas srečala.“

Adelica je brzo odprla koverta, iz nje potegnila belo posetnico. Brala je :

Ker nimam skoro nič knjig tukaj, izvolite mi posoditi karkoli iz svoje knjižnice — za par dnij. Hvaležen Vam bom, če mi preženete dolg čas. Sicer kmalu okrevam. Sile ni. Poklon starišem in Vam.

Dr. Dolenc.

„Elža, recite gospodu doktorju, da takoj pošljem knjige, da gospoda pozdravljam in da mi je prav hudo!“

„Pa ne bo vaša dekla hodila gospoda motit, v kuhinjo naj prinese!“

„Seveda v kuhinjo.“

„Z Bogom, Julka!“

„Z Bogom, Ada!“

Po stopnicah je Adelica še jedenkrat brala pismo; na zadnji stopnici se je ozrla plaho krog sebe, pritisnila hitro, hitro listek

na usta, potem pa ga spravila, kot spravi zlatar kako dragocenost.

XIII.

Dr. Dolenc je ležal zdrav in bolan v dolgočasni sobi. Pri postelji so bili na omari razmetani časniki, na pol pogorela sveča, zavitek bosanskega tobaka in liter limonade. V sobi je bila smrtna tihota. Le ura je tik-takala enakomerno. Dolenc je zrl v strop, kjer je bila na sredi ovekovečena umetnost sobnega slikarja in v kotu zapuščena mreža pajkova. Opazoval je oblike nerodne rozete, in zopet zrl v pajčevino. To mu je vzbudilo nekaj mislij. Ali ni ves svet velikanska pajčevina, ali niso vsi ljudje na svetu sami pajki, ki predejo mrežo svojemu bližnjemu, da ga ujamejo, da ga mučijo in izsesajo do mozga kot pajek muho? In ko je uničen, potem ga vržejo iz mreže in siti njegove krvi se mu rogajo iz zakotja. Koliko politikov je bilo v Slovencih že tako izmozganih, koliko mladih talentov je poginilo v svetovni mreži, koliko junakov roke so odrevenele za mrežo modernih Kleopater, in koliko Kleopater se je prodalo sovražnikom, prodalo srce in roke za suho zlato? Obhajala ga je mučna melanholija, v srcu se mu je porajal pesimizem, in po dolgih ukrepah je prišel do tega, da je samo tisti še junak, ki posnema Aleksandra Velikega, ki prav malo premišlja, kako bi se izmotal iz zanj in se prav ob tem še bolj vanje zapleta, ampak potegne z močno roko meč in preseka gordijski voz, pretrga vse vezi, pogazi vse ozire in gre kakor vihar proti svojemu cilju, čeprav ob levi in desni pokajo hrasti in jokajo jelke.

Mislil je dalje, a hitro se mu je zmedla vsa domišljija v bujnem vrtincu. Naposled se je zavedel, da samo sanjari, da je smešen. Jezno se je sklonil na postelji, zvil cigareto, vtaknil jo v dolgo leseno cevko, prižgal in zopet legel vznak ter pušil proti stropu. Moral je priznati, da mu je dolgčas, silno dolgčas. Oba tovariša sta bila zunaj, sam ni imel nikogar. Elža, ta sicer dobra Elža mu je presedala v bolezni. Zdela se mu je tako sitna, da je bil vedno osoren proti njej.

Kaj bi govoril ž njo? Vedno jadikovanje, vedna jeza na tistega hlapca, vzdihovanje in izpraševanje, to ga je jezilo in morilo, da ji je kratko in malo prepovedal še kaj več govoriti, kakor jo bo vprašal. Starica je pa potem trosila po mestu, da so gospod doktor tako bolni, da še govoriti ne morejo.

Ko je tako dolgočasoval, prišel mu je na misel božji rek: Človeku ni dobro samemu biti. Spoznal je in čutil resnico tega stavka in nehoté je deklamoval:

Gorjé mu, kdor v nesreči biva sam!

In tedaj mu je naslikala razpaljena domišljija vzorno družinsko srečo: Bolan bi bil. Ob postelji bi sedela iskreno ga ljubeča žena. Kar bi storila, kar bi govorila —, vse bi bilo govorno in storjeno iz ljubezni. Pogovarjal bi se ž njo, ž njim bi ona jokala, ž njim se smejala, ž njim trpela, ž njim se veselila. In na njegovo posteljo bi priko-backal cvetoč deček, pa bi ga — ateta — povlekel za brke, segal mu z drobno roko v kuštrave lase, kazal bi mu lesenega konja, piskal na trobento — —, tedaj bi mu ne bilo dolgčas, ne bil bi sam, tako sam.

Skozi okno je sijalo medlo zimsko solnce in posijalo je v njegovo mračno dušo, da je zagledal tam grozno praznoto, razdejanje, nered. Posvetil mu je ta žarek nazaj v ono cvetno dobo, ko je vladala v njegovem srcu tako krasna harmonija, ko je tekal doma za drago materjo, ko sta skupaj molila za bolnega očeta, ko je ob nedeljah tako ponosno in slovesno stopal proti cerkvi. In sedaj? Ko bi ga videla mati, v solzah bi se utopila. Zakaj gledala bi izgubljenega sina. Nered, sam nered v celi duši. Ni hudoben, ni zloben, ne, ni brezveren: ali ta nered, ta lahkomišljenost, veterinjaštvo! Vse njegovo delovanje je suha pisarna, pusti akti, potem pa gostilna in pijača, pa zopet gostilna in pijača. Spoznaval je, da se ga čimdalje bolj polašča moralna slabost, krepkost volje gineva, vzori so pokopani — in vsega je vzrok usoda, ta brezobzirna usoda, ki ga je zavedla v to pusto gnezdo in spravila iz reda in pomočila v jedini duhoviti užitek alkohola. — Sram ga je bilo ob tej misli. Koli-

krat je govoril, da so mu ploskali, govoril o narodni prosveti, o delovanju na korist ubogega ljudstva. In sedaj? Kaj je storil? Nič, čisto nič — in vsega je kriv nered, ta grozni slepilni nered, da je otopel, okamenel in postal stroj.

V to zmešnjavo mu prisije kot jedini angel rešitve tisto vzorno bitje, tista mila luna, ob katere svitu se je pomladilo, kar je davno spalo pod mrzlim snegom —: bila je Adelica — kot angelček mirú, kot rednica, vtelešena ljubezen, ki bi ga zopet dvignila, zopet ojačila voljo in ga rešila. Spoznal je, da jo ljubi, da jo potrebuje, ker je ne ljubi veterinjaško, otroško, ampak ljubi kot mož.

Zamislil se je, da ni slišal Elže, ki je prinesla zavitek knjig ter jih položila na omarico: „To-le so gospodična Adela poslali.“ Hitro je segel po zavitku, ki je bil povezan skrbno in natančno z rudečo vrvco, kot znajo le ženske vezati in zavijati. Odpre prvo knjigo: „Gregorčičeve poezije, I. zv.“ Iz elegantno vezane knjige je visel rudeč trak. Dolenec prime zanj, odpre knjigo: Dekletova molitev:

Pred tabo klečim,
izvoljena deva,
ihtim in drhtim
objokana reva — —

Bere, prebere, in zopet in zopet bere. Nikoli še ni bila ta pesmica tako lepa kot danes. Srce mu je tolklo, da je skoro slišal šumenje krvi. Mislil je, gledal rudeči trak, mislil in zopet bral:

Ko padel bi on — kako bi na sveti
sirota potem — še mogla živeti?

Slučaj? Zakaj je trak prav tukaj? Zakaj je poslala Gregorčiča, ko vé, da ga imam? Ne, ne, to ni slučaj — to je pismo, njeno pismo, to je pozdrav od nje, to je molitev njenega srca, molitev zame. Obrnil se je v steno, Gregorčiča pritisnil k sebi, in v srcu mu je igrala tako krasna harmonija, da bi jo poslušal na veke.

V tretji sobi dr. Čekana se vrata hrupno odpró in zadrlesknejo. Čuti je bilo ropot palice, katero je vrgel Karol v kot in raz-

burjen vzklik, pa ne preglasen, ampak zadušen, siknjen skozi zobé:

„Proklete ženske!“

Kakor bi se vmešala med jasni orkester neuka roka in zadržila praskaje lok po goslih, da bi zahreščale in zaškripale, tako je ta jeka završala Dolencu v srčno harmonijo. Karol, ta stojik, je razburjen, da meče palico, da kolne ženske. Groza! Ves svet je narobe.

Počasi je prišel Karol v sobo k postelji.

„Karol, kaj preklinjaš?“

„To ti rečem, Pavel: žensko je vrag izmislil, Bog je ni ustvaril.“

„Kaj pa je zopet, tak še nisi bil nikoli!“

„Pred pisarno me čaka notarjeva dekla. Gospa prosijo, da bi précej šli nekoliko tje.‘ Mislil sem, da je najbrž družba tam, kot je večkrat, in sem šel. Grem najprej v pisarno. Notar sam — pa bled; akte je zvezaval in roke so se mu tresle. ‚Kaj si sam?‘ ga vprašam.

„Zakaj sam? Kdo pa naj bi še bil tukaj?“

„Gospa je poslala pome, mislil sem, da nas je več.‘

„Zgoraj je. Pojdi jo vprašat, kaj hoče!“

„Ti greš z mano!“

„Jaz ne.‘

„Kaj pa je, za božjo voljo?“

„Če je pote poslala, vprašaj jo!“

Šel sem gori in tiho klel po stopnicah. Vedel sem takoj, da je zakonski vihar izbruhnil. Vstopim. Gospa je sedela na divanu v črni obleki in jokala.

„Kaj vam je, milostljiva?“

„Sedite, gospod doktor! Oh, ne veste, kaka sirota sem jaz! Slabšega moža nima nobena na svetu. Pomislite, danes mi je rekel, da imam jaz z vami nekaj opraviti!“

Po meni je zavrelo; toda mislil sem si: Karol, pamet! Prav mirno sem ji rekel: „Gospa, to ni mogoče! Vi niste dobro raz-

umeli. Kaj takega ni gospod notar trdil ne o vas, ne o meni.“

„Vi lahko govorite, ker ga ne poznate. Meni je neznosno. Kar opravila sem se in še nocoj odidem od tod.“

Kaj sem hotel! Zopet sem šel v pisarno poslušat drugi zvon. Notar mi pové presmešni vzrok, namreč: Zadnjič na Gorici se je notar slučajno vrnil v sobo skupaj z Anico pl. Ivanovičevo, ki je bila pri gospej v kuhinji. In to je bilo notarki dovolj, da je kuhala jezo že par dnij, in danes ga je napadla. Notarja je ujezilo in je rekel: „Pri tebi je pa dr. Čekan sedel.“ Veruj mi, Karol, da nisem imel pri tem najmanjše slabe misli! Hotel sem samo reči, kakor se v družbi ti smeš z drugimi zabavati, kar je čisto prav in vljudno, tako tudi meni ne očitaj grehov, kjer jih ni!“

In nato sem začel letati po stopnicah gori in doli, govoril kot pri največji obravnavi, hvalil, gladil, božal, lagal in prosil, ošteval sebe in onadva, da sem ju zopet spravil in sprijaznil. In, Pavel, sedaj rečem pa jedno modro zate: Pazi na svojo srečo in pusti Adelico! Ti boš toliko časa onegavil, da boš zaonegavil in boš siromak, kakor so vsi zakonski možje.“

„Adelica vendar ni taka.“

„Ni taka? Ko bi jo bil videl na Gorici, ko si ti s Poldiko prišel v sobo! Najrajša bi bila tebi in oni v obraz planila. Ti imaš oči, pa ne vidiš, meni verjemi, da ne!“

Dolenec ni odgovoril; v srcu pa mu je vstal tak vihar, tak boj, da je požel in potrl vse, kar je bilo uprav sedaj vzknilo. Ves stari nered, stari pesimizem je dvignil glavo ter hlatal režaje se po lepi nadi, ki mu je priplavala v srce v lepi podobi — Adelice.

Karol je kmalu pomiril razburjene živce, poslal Elžo po vina, in ko je prišel Hugon, sta že Pavel in Karol navdušeno pela: „Ženska le vara nas!“

(Dalje.)

Vrt, vrt!

(Povest. — Spisal I. Štrukelj.)

(Dalje.)

VII.

„Kaj res ne pojdeš?“

„Zares ne!“

„E, kaj bi se toliko menila za vsako besedo ali za vsak pogled! Kar obleci se hitro, sedaj je še čas!“

„Reci, kar hočeš: ne grem, pa ne grem, pa je dosti govoriti!“

„Kje boš pa potemtakem pri sv. maši?“

„Čeprav nisem nikjer! Moliti tako ne bi mogla, preveč sem jezna.“

„Pa bi vendar-le šla, snedel te ne bo nihče.“

„Če sem pa rekla, da ne maram prenašati tistih postranskih pogledov in sunkov s komolci!“

„Nedelja je, ob desetih vem da ne pojdeš k podružnici —: kaj boš kar tako, kakor bi ne bila kristijana?“

„Kristijana sem že, toda vsa moja molitev je zastonj. Koliko sem že molila za očeta, pa ne odnehajo; čimdalje bolj trmasti so. Sedaj pa ne bom več.“

„Ne govori nespametno, Polona, da te Bog ne bo kaznoval! Mora že menda tako biti. Še jedenkrat ti pravim: pojdi v cerkev!“

„Jaz ti pa tudi še jedenkrat povem: ne grem, pa ne grem.“

„Vsi jednaki ste, kar vas je vaše rodovine: tiščinasti, da bolj ne morete biti. Kaj se boš jezila nad očetom, ko si sama ravno taka!“

„No, še tebi je treba! — Če si se namenil k maši, pojdi že, da ne boš mudil, mene pa pusti!“

„I, saj te moram. — Samo to pa ni prav, da v nedeljo ne boš pri maši. Mar bi šla.“

Tako je pogovarjal, nagovarjal in pregovarjal Koprivec ob polu petih zjutraj prvo nedeljo po zadnjih dogodkih svojo ženo Po-

lono, toda opravil ni nič. Nikakor namreč ni hotela biti med poslušavci v cerkvi tisti hip, ko bo njen oče s Tono na oklicih. Prav slabe volje je ostala doma, pa tudi mož ni šel nič vesel k službi božji. Bolj med zadnjimi je bil in precéj hitro stopal. Ko je pa ne daleč pred seboj zagledal Lazarja in Krivca v živahnem pomenku, ni še bolj pospešil korakov, da bi ju došel in imel družčino, temveč počasneje je meril pot. Ni namreč nič kaj želel, da bi se še s tema dvema pogovarjal o Koščku in njegovi ženitvi, saj se vé, kar je komu zoprno, o tem ne govori rad.

Ona dva pred njim sta pa zares govorila o Koščku. Koj ko sta se sešla pri Erjavčevi lesi, vzela sta ga v misel.

„Malo postajal sem — no, pa najprej dobro jutro, Krivec!“ začel je Lazar; „mislil sem, da dojdem Koščka, ali pa on mene, pa ga ni nič videti.“

„Bog daj dobro jutro! E Koščka boš danes težko imel za spremljevalca. Najbrž je šel skozi hosto, ker je suha pot, pa menim, da je že davno v cerkvi, veš, k izpovedi bo moral. Mogoče je pa tudi, da danes v domačo cerkev še ne pojde ne, kam drugam jo bode mahnil.“

„Pa se bo le upregel zopet v zakonski jarem! Takrat o sv. Agati smo se pri Markcu prav za prav le šalili, pa ni ostalo pri sami šali.“

„Sedaj sva pa midva na vrsti, če hočeva biti mož beseda.“

„No, kdaj se boš ti?“

„Kdaj pa ti?“

„Ha-ha! Jaz — nikoli.“

„Jaz pa tudi ne.“

„Meni ne kaže.“

„Tudi zame je bolje, da se ne.“

„Pri Koščku je drugače.“

„Seveda, on nima cele kope otrók.“

„Kaj bi si na stare dni nakopaval jezo! Meni bi ne bilo dobro; žena bi ne bila zadovoljna, otroci bi pa kleli mene in njo.“

„Težko, da bi bilo kaj drugače.“

„Saj imam oči in vidim, kako je drugod.“

„Košček naju pa tudi ne bode preveč poprijemal zaradi tiste obljube.“

„Ej, moja misel je taka, da ga bodeva odslej bolj poredko videla.“

„Prej ko ne se bo bolj dóma držal.“

„Dóma, da, ali pa žene, ha-ha-ha!“

„Nisem dosti verjel, nekaj čudno se je pletlo, pa se je le razpletlo.“

„Ali moraš pomisliti, da se je pa Košček tudi pognal, kar se je dalo.“

Med tem sta dobila skozi Klanec gredé precéj številno družbo, in pogovor se je zasukal drugam.

V cerkvi pa je pozneje minula pridiga, oznanilo je bilo oznanjeno, oklicev pa ni bilo nič. Nekoliko so se spogledali tisti, ki so pričakovali, da bodo vrgli Koščka raz leco, pa cerkev ni kraj razgovarjanja. Potrpeti je bilo treba do konca cerkvenega opravila.

„Kaj bo pa to?“

„To mora nekaj biti.“

Kar odprta usta sta že imela Krivec in Lazar ter komaj čakala, da bi si olajšala srce, ko sta prišla pred cerkvijo drug k drugemu. V cerkvi sta namreč sedela daleč narazen: Krivec v tretji, Lazar v štirinajsti klopi.

„Meni je hodilo med mašo vedno na misel, da je morda gospod župnik doma pozabil oklicno knjigo“; Lazarju ni bilo mogoče umeti, kako to, da ni bil Košček oklican.

„Pozabil? Ni mogoče. Cerkvjenik bi bil v zakristiji brž opomnil, on dobro pazi na ženine in neveste, in po maši bi bili oklici. To je nekaj drugega.“

„Pa kaj?“

„Če bi jaz vedel!“

„Veš kaj, pojdiva k Roglju malo pozajutrkovat. Tam se snide mnogo ljudstva, morda tam kaj natančnejšega zveva.“

„Prav govoriš, le pojdiva! Ko sva poživila v cerkvi dušo, naj pa še telo kaj dobi.“

Pa sta jo zavila k Roglju, ki je imel prodajalnico in pa tudi za lačne in žejne ljudi marsikaj.

„I, jaz pa dobro vem, da sta bila v petek pri izpraševanju —; nekaj ni, pa je“, govoril je nekdo pri vstopu Lazarja in Krivca. A ko mu je sosed za mizo ugovarjal, klical je brž za pričo Roglja: „No, Francè, pa ti povej, ali sta bila, ali nista bila!“

Rogelj je imel dela čez glavo, ker vsak je hotel imeti brž in najpoprej, zato je šele na drugo vprašanje odgovoril:

„O, kajpak da sta bila, sam sem ju videl. Košček je bil tak, kakor bi ga iz škatljice vzel, pa tudi nevesti ni bilo nič reči.“

„No, no, pa praviš, da ne govorim resnice“, rekel je zadovoljno vprašavec ter pestil svojega soseda.

„Če je pa takisto, potlej ne uganem, kaj bi bilo navskriž prišlo, da ni oklicev“, udal se je le-ta.

Še marsikatera se je rekla, a vse je bilo le ugibanje, in naj so govorili še toliko, zadovoljen ni bil nihče, ker niso mogli dognati resnice.

„E preklicano, da bomo zvedeli, kaj zavira“, zavpil je tisti možiček, ki je poprej klical Roglja za pričo; „le mene poslušajte; kar se zgodi, vse pride na dan, če ne danes, pa jutri! Preklicano, rad bi vedel, ali bo pri tej stvari drugače ali ne.“

Mnogo jih je še obsedelo in preresetalo Koščkovo ženitev, Lazar in Krivec pa sta se kmalu poslovila, saj resnice tu ni bilo moči zvedeti.

„Košček bode povedal, kar je in kakor je“, trdil je že na razpotju pri Erjavčevi lesi Lazar.

„Če le ni kaj takega, da bi njega samega poniževalo“, pomišljeval je Krivec.

„Takega ne bo, saj je mož.“

„Jaz tudi upam, da ne, — no, pa saj skoro ne more biti.“

„Pa če bi tudi bilo, kadar bomo dobre volje, vse nama razodene, veš, nama!“

„E, vsakemu, sevè, ne bi.“

„Slišiš, prijatelj, tisto telico, ki sva oni dan govorila o nji, bom pa zares vzela.“

„Že dobro, samo kmalu se oglasi, da me kdo drug ne premoti.“

„Potlej te pa tudi nikoli več ne pogledam.“

„Majhno —“

„Čisto nič.“

„E, grdo —“

„Nič.“

Pa te besede sta že bolj vpila čez njive kakor govorila, zakaj vsak je že storil kakih sto korakov na svojo stran.

Koprivec pa je hitel v tisti razdalji pred njima kakor zjutraj za njima proti domu. Mudilo se mu je, da bi prej ko prej ženi naznanil nepričakovani obrat.

„Lej jo, nič niso klicali Koščka!“ butilo je kar samo iz njega.

„Ne?“ zavzela se je Polona.

„Ne.“

„No, naj pa še jaz tebi nekaj povem: Špelina bajta je že včeraj in danes kar naprej zaprta.“

„Zakaj neki?“

„Kaj jaz vem? Samo to mi je pravila prej-le Brenklja, da sta šli včeraj na vse zgodaj Špela in tista njena Tona s culami obloženi z doma.“

„Kam pa?“

„Kako ti bom povedala, če še sama ne vem? Potlej pa to-le je tudi dejala Brenklja: Moj oče in Tona sta se neki v petek opoldne poslovila s temi besedami: ‚Kar molči, kaj drugim mar?‘ in: ‚Saj jutri tako izginem odtod‘. Brenklja misli, da nista dobila izpregleda in zato ne bo poroke. Da bi le Bog dal tako!“

„I, saj tisto bo; vidiš, pa si bila davi tako nasajena, sedaj-le bi bila lahko že od maše.“

„Kdo je pa vedel? No, če grem prav jedenkrat k podružnici, imeli bodo vsaj otroci strah. Drugače stojé okrog cerkve in se pogovarjajo, več ko pol jih ni pri maši.“

„Dobro je, dobro, če vedó, da kdo nanje gleda. Samo — poglej, osem je že naša ura — dosti obotavljati se ne boš smela, pot se le vleče.“

„Pet minut me ne bo zamudilo, in bom napravljena.“

Pa je bila zopet zadovoljnost v Koprivčevi hiši. On je bil dvakrat vesel, prvič ker žena ne bo opustila maše, zakaj bil je prepričan, da tam ne domuje dolgo časa sreča, kjer jim ni mar nedeljskih dolžnostij, drugič mu je bilo pa všeč, da se Košček ne bo oženil; prav res bi bilo škoda, ako bi prišlo njegovo imetje v tuje roke. Polona je bila pa vsa srečna, ker je prav ona s pomočjo Brenklje razgnala Tono in očeta. Dolgo, strmo in vročo pot je imela, toda že davno ni hodila tako lahkih nog in zadovoljnega srca k službi božji kakor to nedeljo. Pač bi bila rada zvedela, kako se je prav za prav vse razdrlo, pa ga ni bilo človeka, ki bi ji bil to razložil.

V ponedeljek proti večeru se je Špela vrnila v Robidovje, pa sama, brez Tone. Ni je bila volja pripovedovati svojih rodbinskih razmer, pa je že tako nanaslo, da ni mogla molčati. Ta čas, kar je ni bilo doma, krmila je njeno kravico in kokoši ženica iz sosesčine, to je bilo dobro delo. Ali bi bilo sedaj vljudno in lepo, ako ji na njena vprašanja še odgovorila ne bi? Zlasti ker za svojo uslugo ni hotela nič nagrade. Začetkoma je pripovedovala bolj nerada in prisiljeno, sčasoma se ji je še nekako dobro zdelo, da ima človeka, kateremu lahko odkrije svoje srce in potoži svoje nadloge. Ženica pa je bila tudi hvaležna za vsako besedico — no, saj je poslušala stvari, ki so vsakega zanimale, pa so bile drugim še prikrite.

„Po punici mi bo hudo, to že sedaj čutim, kaj šele bo!“ tako je pričela Špela, „pa saj bo njej v Ljubljani še bolj. Ubožica! Tako daleč od doma si mora služiti kruh! Pa Lojza — saj jo poznaš Tihovo Lojzo, no, branjevka je — me je precèj potolažila. Zasluzek bo menda prav dober, še na stran bo lahko kaj devala, dasi bo morala vse kupiti: jed, obleko in stanovanje. Lojza mi je obljubila, da bo skrbela zanjo v vseh rečeh, kakor da bi bila njena. Vse ji verjamem, samo doma je ne bom imela. Pa bi vsega tega ne bilo treba, če bi Košček ne

bil tako pribijal za njo! Seveda, ko smo se jedenkrat že ljudem v zobe dali, takrat, ko smo naredili pisma, potem je bilo sitno razdirati, dasi sva bili s Tono takoj zoper možitev, da sva le zvedeli za botrstvo. Košček pa je le silil in silil, pa naju je pregovoril. Oni dan nama je že Tihova Lojza odsvetovala, tako da moja punica ni imela kar nič več veselja. Ali Košček je dejal: zakaj imam pa dovoljenje? In zopet naju je dobil na svojo stran. Pa Košček je samo mislil, da je dobil izpregled, a ga ni in ga nikoli ne bo.“

Špeli se je dozdevalo, da je že dovolj povedala, pa njena poslušavka jo je znala tako na lahko privijati, da je prav vse izvlekla iz nje.

Tisti petek, ko sta bila Tona in Košček pri ženitovanjskem izpraševanju, ali bolj prav, ko sta se namenila k njemu, saj ga ni bilo, tiščal je ženin kaj samozavestno tisto pisanje iz škofije v žepu, češ, sedaj ne more izpodleteti.

„Kako ste opravili?“ bilo je vprašanje župnikovo, ki se ni nadejal, da bi se Košček še kdaj oglasil pri njem zaradi zakona s Tono, nikar že, da bi kar ž njo prišel v župnišče.

„Dobro, saj mora biti zapisano“, odrezal se je Košček in začel odpenjati suktnjo, da bi pokazal črno na belem.

„Kje imate pisanje?“ vprašal je župnik, ki ni verjel Koščkovim besedam.

„Tukaj-le je, a nikar ne zamerite, nekoliko se mi je zmečkalo“, opravičeval se je ženin.

„Hm — saj ni nič; kako mislite, da bi bili dobro opravili?“

„Nič? Ni mogoče! Naj bi še jedenkrat prebrali!“

„Nič, pa nič, naj berem kakor hočem.“

„I, pa mi je dejal tisti gospodek, mlad, zal je bil: ‚Tako, mož, le gospodu župniku pokažite, pa bo vse v redu, ste že opravili.‘“

„Seveda ste opravili, pa Tone ne boste smeli vzeti nikoli.“

Hencano je to poparilo Koščka! Strašno mu je bilo žal, da ne zna latinskega jezika: morda je pa le v pisanju drugače, zanj bolj ugodno — toda gospod župnik že vé.

Toni je bilo pa vroče, vroče! Nikamor si ni upala pogledati; kdo vé, koliko bi bila rada dala, da bi mogla že biti doma, ali še rajša — daleč kje od domačega kraja in znanih ljudij! Zakaj se je začela meniti s Koščkom!

Opravila nista nič, zakaj zadržek je bil tak, da bi se le v nenavadnem slučaju dal izpregled, tu pa take sile ni bilo. Saj ni bila sama Tona na svetu! Naj si dobi Košček ženko drugje.

Udala sta se, dasi ne prav lahko; a če ni drugače in ne pomaga nič, kaj bi rinil z glavo skozi zid?

„Tona, ti si še mlada, še brez zamude nekoliko čakaš; Bog vé, kaka sreča ti je še namenjena“, tako je potolažil župnik nevesto. Précej ji je bilo malo ložje pri srcu.

„Košček, vi bodete pa kam drugam pogledali, kjer pojde brez zapreke. V škofiji ste bili sami in veste, da Tone ne morete vzeti za ženo. Začeti pa dokazovati, da ste bili le namestnik Blatnikov, to bi se reklo najbrž mlatiti prazno slamo. Stvar bi se vlekla in vlekla, tačas se desetkrat lahko že drugje oženite. Prošnje bi v Rimu nikakor ne uslišali, čemu bi jo torej delali!“

„I no, imajo že svoje postave, po katerih morajo ravnati; vsaj vem, kako je“, pritrdil je Košček nič posebno žalosten.

Odšla sta, pa ne kot ženin in nevesta, ampak kot boter in krščenka. Jedinu to jima ni bilo po godu, da ju gledajo ljudje; toda kdor se hoče ženiti, mora se podvreči tudi tej nepriliki.

Kako čudni so nekateri ljudje! Naj bi bil župnik takoj prvič Koščku vzel vse upanje: to bi se bil mož srdil! „Nalašč mi nagaja in meče polena pod noge! Ali je to krščanska ljubezen, ki jo ima vedno na jeziku? Duhovni gospodje tudi niso taki, kakoršni bi morali biti! Zlomka vendar, druge zakramente, recimo izpoved, tako priporoča, da bi si kmalu jezik obrabil, zakon pa odbija! Mar ni naš Izveličar postavil vseh, mar niso vsi sveti?“ Prav gotovo bi se bil Košček tako togotil in še pristavil: „A jaz se ne dam kar tebi nič meni nič ugnati v kozji

Slikal Kremser-Schmidt.

Marijino Oznanjenje. (V kapeli ljublj. vojaške bolnice.)

rog! Saj znamo pota! O saj so še višji gospodje!“ Pa bi bil še tisti dan drl v Ljubljano v škofijo iskat si pravice in vso pot klel, češ, kaj mi napravlja sitni župnik tako pot? Kaj meni, da dobivam jaz podplate zastonj? Misli, da vsi postopamo in čas ubijamo, če je sam od jutra do večera brez

„Dom in svet“ 1899, šte. 6.

dela? Kdo mi bo povrnil troške za pot, kdo mi bo kaj dal za to, da bom toliko časa zapravil?“

Take ljudi je le treba poznati in po tem ž njimi ravnati, zlasti zato ker se jim zadržki, kot je duhovno sorodstvo, zdé tako malenkostni in odveč, da bi jih précej utajili, če bi bilo le moči. „Kateri vrag neki nima drugega opravka kakor iztikati za takimi stvarmi, ki mi samo pota in sitnosti napravljajo, pa njemu nič ne koristijo in bi meni nič ne škodile?“ priveroval se je nedavno neki ženin Koščkove vrste. Košček bi bil pač tudi z mirno, ali vsaj po svojih dokazih pomirjeno vestjo stopil s Tono v zakon, da ni bil zadržek tudi drugim znan. A sedaj je bilo vse končano. Tono bo treba pozabiti, pa drugo poiskati, saj ga skoro silijo, naj to stori. Kajpak, malo sitno bo, ker se bo daleč razneslo, kako mu je pri Toni izpodletelo, pa saj človek tudi za druge reči trpi, zakaj bi še za ženo ne, ki je tudi lep dar božji.

Špela se je skrivala v svoji koči, kar se je le dalo, Košček tudi ni prišel izpod strehe, temveč je le pri svoji omarici in steklenicah koval načrte, Tona je bila v Ljubljani: pa ljudje so vendar-

le vse natanko vedeli, kaj in kako je bilo s Tono in Koščkom. No, Koščka še niso preveč objedali, češ, saj ne bode nikoli dolgo, da bo drugo dobil. Prav čisto brez nič pa tudi ni bilo.

„Koliko si je prizadel, pa vse za prazen nič.“

„E, kar je podaril Toni — če ji je kaj — ni zavrženo. Ali se ne spodobi, da boter semtertje obdari onega, ki ga je nesel h krstu?“

„Polona je pa le tica, da jima je tako zares štrečno zmedla!“

„I, kdor le vrta, že kaj dobi, če bi bilo ne vem kaj.“

„Jaz sem pa sklenil, da pojdem Koščka za botra prosit, če bi se kakšna punčika hotela vriniti v mojo družino.“

„Pa vrat za seboj ne zapiraj!“

„Rad bi vedel, koliko obljub je naredil, da ne bo nobeni deklici več za botra.“

„Pač ni mislil, da mu bo kdaj napotje delalo, ko je kumoval Toni.“

Toda to govorjenje je bilo nič proti temu, kar so počeli o Toni.

„Zmeraj je precěj visoko nos nosila, pa taki se rado pokazi.“

„Zopet nekam visoko leta; čemu sili v Ljubljano? Brž bo gospa, ne?“

„O poprej še gospodična, prav nališpana in našemljena! Le nikar je ne pozabi pogledati, kadar se zopet kaj pokaže v domačem kraju. Težko, če jo bomo še poznali.“

„A visokost gre pred padcem.“

„E, e, Ljubljana je Ljubljana! Moji otroci naj rajši beračijo tu po kmetih, pa bom bolj vesel, kakor če bi hodili po mestu v svili.“

„Špela je hčer preveč razvadila. Kar si izmisli, pa ji potrdi.“

„Nima prave pameti, ne. Za deklet v Toninih letih ni mesto, kjer je nihče ne pozna, in stori, kar samo hoče.“

„Še plačevala bo soseska za njo.“

„Vse je mogoče, samo kaj slabega vedno raje ko kaj dobrega.“

„Na vse zadnje bi bilo le bolje, da bi jo bil dobil Košček.“

To se je slišalo; nekaj so pa tudi šepetali in marsikaj podtikali; pa kdor bi take reči raznašal, ne bil bi nič boljši, zato ni, da bi se spravljal še to med ljudi. Najbolje je, da zamašimo pot takim lažem in opravljanju. Naj bo Tona v Ljubljani, kjer je dovolj dobrih ljudi; če se bo hotela nagniti na njih stran, zavezala bo vse zlobne jezike

in našla srečo tudi na tujem. Res da bi bila pri Koščku prišla k mizi, na kateri ne bi nikoli pogrešala kruha, toda kruh še ni vse. Bog vé, ali bi ji ne bil pozneje kdaj mož očital, češ, kot beračica si prišla k hiši, kaj si pa prinesla s seboj, pokaži, če imaš kaj svojega? Take besede pa prav globoko vrežejo, in kruh potem ne tekne, dasi ga je obilo.

In ni neverjetno, da bi ne bila kdaj morala poslušati očitanja o svojem siromaštvu. Zakaj Košček je pri svojih prihodnjih zakonskih načrtih začel upoštevati tudi denarno stran. Kolikor bolj so se njemu topili srebrnjaki, toliko več jih je želel priženiti.

Samote se je že naveličal; kar med ljudi je šel, ne mené se za to, kaj porekó. Prav za prav pa, kaj mu pa hočejo? Ali je storil kaj nepoštenega? Ženiti se vsaj sme, ne? Torej nič bati!

Dolgo je že mislil, koliko tisočakov ima Lazar in koliko jih bo odštél svoji Pepi. „Ta bi bila tudi zame dobra; kaj, ko bi pri očetu malo podrezal? Poskušnja nič ne stane, z Lazarjem sva dobra prijatelja.“ Res je kmalu prilika nanesla, da sta se sešla. In Koščku kar nič ni bilo treba po ovinkih hoditi.

„No, prijatelj“, podražil ga je Lazar, „ali so se oči že prijele katere druge?“

„Še ne, pa bi se kmalu, koj bi se, samo če bo tebi všeč“, ni se skrival Košček.

„Meni je vse všeč; kaj misliš? Jasneje govori!“

„Saj bom. Vidiš, Pepo boš moral jedenkrat dati od hiše, pa ne veš, kam bo prišla in h kakšnim ljudem. Daj jo meni!“

„Zakaj pa ne? O kar ž njo govori, če ona pritrdi, jaz dam doto in svoj blagoslov, pa jo vedi pred oltar!“ Tako je Lazar govoril, a prepričan je bil, da iz te moke ne bo kruha. „No, če je pa moja Pepa tako kratkovidna, ne bom ji branil čisto nič. A dekleta pri dvajsetih letih in iz bogatih hiš dobro vedó, da bodo lahko izbirale in snubače odganjale; zato ne verjamem, da bi se koj prvemu obesila na vrat.“

Košček pa tega ni pomislil in se nadejal, da pojde vse gladko, zato je še pristavil:

„Za doto se bomo že še zmenili, za tisto se nič ne mudi, pa pri tebi tudi ne bo sitnosti.“

„Upam, da ne. Zakaj jaz tako pravim: kdor ima otroke, imej tudi doto zanje. Otrokom je treba dati toliko, da imajo dobro podlago: če so za kaj, lahko nadaljujejo; če pa niso pridni, bilo je še to preveč.“

„Modro govoriš, samo malo je takih očetov zanje, kot si ti.“

„E, kaj me boš hvalil, rajši se pomeni s Pepo, tam-le menda gredice pleve; jaz moram pa še pogledati, kako bo z otavo v dolgem travniku; ne bo že preveč odlašati, pozneje se slabo suši, pa nimam še dovolj koscev naprošenih.“

Lazar je odšel od doma, Košček se je pa že zopet ženil. Dobršen čas je slonel na vrtni ograji in prijazno govoril s Pepo, nazadnje ji je pa povedal, kakšne besede sta imela z njenim očetom.

„Oh, Koščkov oče, kam se meni mudi možiti se“, smejala se je Pepa Koščku.

„Zmerom tudi ne boš tako, to sama veš“, pregovarjal jo je Košček.

„Zakaj pa ne, oče? Ali mi je kaj hudega?“

„O, tisto ne, pa — ali bi ti bilo pri meni hudo?“

„Tega ne trdim. Pa, oče, jaz še nisem nikoli mislila na možitev.“

„Pa sedaj misli.“

„Ne bom ne, oče.“ Pa se je zopet smejala, tako da Košček sam ni vedel, ali je še tako otročja, ali se samo šali, ali ga ima tudi kaj rada. Poslovil se je in obljubil, da še pride, da se bodo drugič do dobrega zmenili. Pepa se je zopet smejala. Koščka je pa to najbolj bodlo, da mu je zmerom rekla „oče“. To se je sitno ženiti, ako dekle snubača vedno le „oče“ nazivlje!

Zvečer pa se nista mogla nasmiejati Lazar in njegova Pepa. Ko se je Košček drugič oglasil, pokazala mu je Pepa bolj jasno, da ga ne mara. „Le drugo poiščite, jaz ne grem nikamor od doma“, odrekla mu je naravnost.

Lazar pa je dejal, da je neče siliti, ker je še mlada, in sploh prisiljen zakon ni srečen. Kaj je hotel ugovarjati Košček? Nič. Drugje je popraševal.

„Krivčeva Katrica bi bila tudi bogata, ali pa Jeričeva Franca“ — ugibal je Košček naslednje dni in potrkal pri Krivcu in pri Jeriču. Pa povsod ista pesem: oče ne brani, če ga le dekile hoče; pa zato oče ne brani, ker bi lahko prisegel, da ga hči ne bo marala. In dekleta zopet le „oče“, „vi“ — da bi mu vsaj jedna „ti“ rekla, čeprav bi ga s to besedico ozmerjala!

„E, to so še otroci, kaj pa hočem s takimi! Saj so tudi še pametne ženske na svetu. Že vem, Mahnova Cila! Okrog štiridesetih bode, nekaj krajcarjev ima na strani, pridna in spretna je, pri Roglju sem jo že večkrat videl, da je pomagala, pa ji vse k rokam stoji, ta pa, ta...“

To je bil nov Koščkov sklep. Prvo nedeljo je že govoril s Cilo. Samo precēj dolgo časa jo je moral čakati, zakaj Cila je po krščanskem nauku molila še križev pot in še kaj drugega; Košček jo je že prav težko čakal. Pa kdor čaka, dočaka.

Košček jej je kot pameten ženin pametno povedal, da jo vzame ter jej tudi naskikal prihodnjo srečo, ki jo bode pri njem uživala.

„Delala boš, kolikor se ti bo poljubilo; manjkalo ti ne bo nič, in vsak dan boš lahko trikrat kave sita.“

Tukaj naj pa slavno ženstvo samo sodi Cilo. Ali jej je mogel Košček še kaj več ponuditi? Pa Cila je imela svoje muhe; Bog vé, ali je čakala brhkejšega ali kali, kar ni hotela pritrditi Koščku, in ni hotela. In še prevzetna je bila skoro zaradi tega. Še tisti večer je namreč pripovedovala postarni prijateljici, kaj ji je bilo na ponudbo, in ta je rekla, da je prav ravnala.

„Oh, Cila“, bile so njene besede, „toliko časa že nosiš deviški venec, pa bi ga takemu dedcu vrgla! Žal bi ti bilo vedno; a da si ponudbo odbila, veselilo te bo vsak dan.“

Košček pa od tega dne ni poprašal nobene več.

„Le prevzetujte, le, kolikor hočete“, jezil se je vso pot do dóma in domá še tudi. „Kaj mislite, da bom res umrl brez ženskega krila v svoji hiši?“

Toda pil je odslej bolj kakor poprej. Saj je bila pijača jedina njegova odkritosrčna prijateljica, ki se mu ni nikoli izneverila. In pri pijači mu je šinila marsikaka misel v glavo, posebno Tone se je često spominjal.

„Oj Tona je bila dekle, kakor se gre; imela je vsaj nekaj srca! Drugod pa sama prevzetija! Kaj je bilo treba Poloni na dan spraviti tisto botrstvo? Jaz sem že pozabil nanje, drugi bi ne bili vedeli, prijetno bi lahko živela s Tono! Ali ta grda nevoščljivost Polonina!“

Mož je moral malo piti, da se je umiril. Potem je pa zopet začel:

„Pa vse tvoje rovanje bo zastonj, ljuba moja Polona! Košček pojde k sodišču in naredi oporoko, da se boš čudila! Tebi tudi toliko ne, kolikor je za nohtom črnega! Kmalu bo treba iti, zakaj če bi me smrt nenadoma zalezla, da bi ne mogel govoriti, vse bi bilo Polonino, vsaj po Lenčkini smrti. Pa ne boš kaše pihal! Nič tebi! Ne vinarja!... Ako bi sam spisal oporoko, veljala bi že, toda lahko jo Polona uniči; saj tisto je več ko gotovo, da bo brž vse pretaknila, še predno dobro zatisnem oči. Pri sodišču ali notarju se mora narediti, potlej naj se pa repenči, kolikor hoče! Kdo je pa gospodar?!...“

Rázburjal se je vedno bolj in vedno bolj pil in pil močno slivovko. A glava je zato trpela, zvečer se mu je že premaknilo jedno ali poldrugo kolesce.

Lenčka in Šimen sta večerjala, Košček je pa ležal na peči.

„Oče, pojdite večerjat“, klicala ga je hči.

„Le sama jejta, jaz ne bom“, zavrnil jo je Košček.

Onadva sta tiho zajemala pusti močnik, oče je pa mirno počival na gorki peči. Pa gorkota pijanemu človeku ne koristi. Nekaj časa je miroval, potem pa začel širiti roke in jih hitro sklepati, oči pa je imel srepro obrnjene v strop. Najedenkrat pa začne:

„O prelepa naša kraljica! Kako si lepa, kako si lepa, o kraljica naša!“

Lenčka in Šimen postaneta in pogledata, ne da bi si vedela tolmačiti Koščkovih besedij.

„Kaj pa imate, oče?“ vpraša Lenčka.

„Ali nič ne vidiš? Poglej Mater Božjo: o kako si lepa, kraljica naša!“ Košček je kazal v strop in sklepal roke.

Šimen in Lenčka pa nista nič videla, in si tudi nista prizadevala, saj sta vedela, da pri Koščku ni vse v redu.

„Spat pojdiva“, svetoval je Šimen Lenčki; „kaj bi visela? Oče so malo bolni, jutri jim bo menda že odleglo.“

Lenčka ga je slušala, Košček je pa še v temi dobro videl Mater Božjo in jo občudoval.

(Konec.)

Življenja realizem.

(Zložil F. S. Finžgar.)

I. Le rogajte se vzorom!

Haha, vi rogate se vzorom!
Peresa vašega konica
brezstidna piše in črkari,
da blede se mu v puhli glavi,
kdor vero še goji krščansko,
kdor vero še ima na vzore!

Hahá! Stoletje prosvetljeno!
Stoletje para ino bliska,
stoletje strojev ino tiska
ne sanja več kot v polumraku:
jedino s n o v mu je zadača,
vse drugo — je otrok igrača.

Od uka blede bogoslovci,
od mislij trdni modroslovci,
pisatelji in vsi poeti,
kar joka, stoka jih po sveti,
vsi črnogledi pesimisti
i ž njimi vred vsi optimisti — —
vsi ti za blaznico so godni.

Za našo dobo mož je tisti,
ki veruje v zlato rumeno,
ki ve, kaj vžitno ga šegače,
ki to pozna in ve doseči,
kar teče gladko mu po golti,
kar mehko se prilega polti.

Če prav jih sto pred njim se vije,
ne meri se za ljudsko vpitje,
obrazov bledih ni mu mar,
kdor nove dobe je junak!

Hahá! Le rogajte se vzorom
in v blato vse mi pohodite!
Do sita se krvi napijte;
a potlej rogajte se tudi
valovom ljudskim — kakor morja,
in stisnjenim pestem — kot kamen!

II. Milijonar.

Visoko solnce je priplulo.
Iz pernic vstaja milijonar.
Obraz mu mrkel je in zmučen. —
Pa ne od dela in od mislij:
Sinoči jedel je lukulsko,
šampanjec živce mu utrudil.

Zato da jed mu zopet tekne,
zajaše vranca pred grajščino:
Dva tisoč kron odštel je zanj —.

Ob jezeru je gladka cesta.
Na desni skale pno se kvišku
in lice senčijo jahaču.
Na levi poljejo valovi
in čisti zrak pahljajo v glavo,
ki Bakha motna je in težka.

Pa vstavi vranca tam pod skalo
uznojen mož prepalih lic:
„Gospod, trenotek tu postojte,
da strel zažgal bo kamenar.
Tako bo cesta spet odprta,
nevarnosti ne bo nobene!“

„Kako? Da jaz bi tukaj čakal?!
Nikdar! Naprej! in mu zakličī,
da preje cesto jaz prejaham!“

„Nikar! Morda je že prepozno.“

V odgovor švistne bič po plečih,
in vranca vrežejo ostroge,
da vspne kot blisk se čez ograjo,
kot ptica prhne preko ceste. —

Zakolne blede mož srdito,
koščeno kvišku dvigne pest.
Ob kletvi zemlja se potrese,
iz skale bruhne siva megla,
na cesti v prah se zgrudi vranec —
odbila skala mu je nogi.

Iz praha dvigne se predrznež,
Zažuga z bičem kamenarju
Srdit kolneč napne revolver
in vrancu prestreli črepinjo.

— — — — —
Zvečer bahato pri šampanjkah
z junaškim tem se činom hvali
in vrancu vrlemu na čast
razliva drago tekočino.

Zvečer ždi v koči kamenar,
na lačne svoje zre otroke,
med stisnjene zobe pa sika:
„Za šport ta trosi tisočake,
a jaz še skorje kruha nimam!“

Dolina gornje Radolne; restavracija „Vintgar“ z žagami.

Vintgar.

(Spisal I. Godec.)

Težavno nalogo imajo pisatelji, ki slikajo in rišejo puščave ali prazne, dolgočasne ravnine. Koliko domišljije, kolike spretnosti je treba, da se opiše pusta ravan tako krasno in pesniško, kakor opisuje n. pr. H. Sienkiewicz stepo ukrajinsko! Ko bi bravec videl tiho prazno Ukrajino sam, moral bi biti posebno temne narave, da bi mu ugajala; najbrže bi se zdela vsakomur dolgočasna. Toda v Sienkiewiczevih spisih je odeta mrtva stepa z najkrasnejšimi barvami, in zdi se, kakor bi bila prostrana Ukrajina biser vse zemlje, kakor bi širna stepa dihala in živela! Čitatelj to bere, čudi se, mora pa priznati, da je treba to krasoto večinoma šteti na rovaš bujni domišljiji pisateljevi. Ne potrebuje pa takšne domišljije in sle-

Dva prehoda v Vintgarju.

pečega olepšavanja oni, ki opisuje divne kraje po naši Gorenjski. Zapiše naj samo to, kar vidi navaden opazovavec, pa bo gotovo zadosti!

Na tak način si bova s čitateljem ogledala bisser, ki je do zadnjega časa ležal zakopan in skrit v nedostopnem skalovju — obiskala bova Vintgar in se bova ozrla nekoliko tudi po njegovi okolici.

Od Bleda do Suma.

Ako se napotiš z Bleda proti Vintgarju, tedaj je najbližja pot skozi vas Zasip. Prva zanimivost na tej poti je cerkvice sv. Katarine, mimo katere te vodi kamenit kolovoz. Tu je vredno malo odpočiti se in se naužiti lepega razgleda.

Okolica, ki se vidi odtod, ima značaj posebne tihote in mirú. Vse je prazno naokrog, in če je sploh videti kaj živega, nahaja se gotovo daleč, ali na oddaljenem zaspiskem polju, ali pa šele na nasprotnem bregu Save. Pod sv. Katarino teče namreč dolinska Sava po globoko izorani strugi, kakor bi se hotela prikriti človeškim očem. Njeni strmi, skoro navpični bregovi so zarasteni z gostim lesom, da se vidi reka še bolj skrita, in vse to daje okolici izredno tih značaj. Sv. Katarina se le malo dviga nad ravnino; gledavec vidi odtod sicer lep kos gorenjske ravnine, vendar se na nasprotnem savskem bregu ležeče vasi skrivajo gledavčevim očem, ker njegovo stališče ni posebno visoko. Imenovane vasi so vse zakrite z drevjem, vidijo se le nekatere cerkvice, sicer pa oko ne opazi po celi ravnini od Breznice do Begunj nič drugega kakor polja in gozde. Vsa ravnina se ti zdi prazna, zapuščena in izmrla.

Za to planjavo se pa dvigajo kakor visok in prostran zid Karavanke. Od cerkve sv. Ka-

Sv. Katarina nad Zasipom.

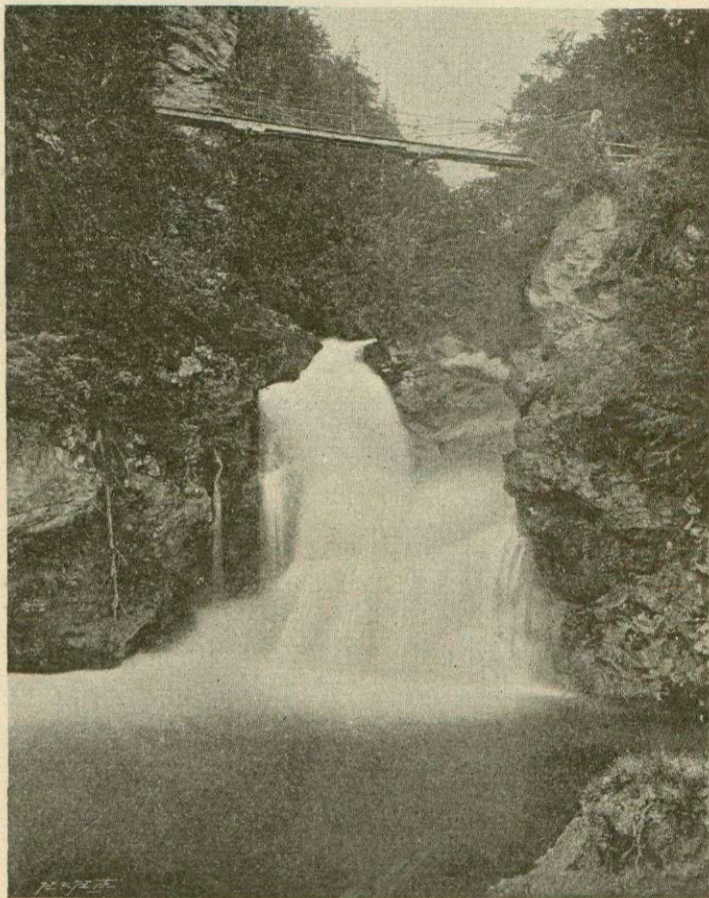
tarine se lahko lepo pregleda orjaško pogorje Karavank od temelja do vrha. V različnih višavah imajo te gore povsem različno podobo. Zlasti na Stolu se vidi to menjavanje prav krasno. Kakor nadstropja se vrsté na Stolu od vznožja do vrhunca pašniki, gozdi, senožeti, drče, meline in na vrhu planinski pašniki. Večkrat je pa vrhunec Stolov celó odet v bele ali sive oblake.

Proti jugovshodu vidiš od sv. Katarine, kako se izgublja ravnina v daljavi, kako postaja bolj in bolj višnjeva in se naposled preliva v modro nebo. — Krog in krog je mir in tihota, sliši se le enakomerno šumenje Save globoko doli v strugi.

Cerkvica sv. Katarine je obdana s starim, razpadajočim obzidjem; obiskovavec se tu domisli, kako so se morali naši očetje velikokrat ob cerkvah za takimi zidovi braniti silnim Turkom. Morebiti so se tudi tukaj? — S to cerkvijo je v zvezi zanimiv dogodek, ki se je godil okrog l. 1860. Ako obstojiš ob glavnem vhodu lope in se obrneš proti cerkvenim vratom, opaziš, da je prav pred teboj, na notranji strani praga tlak iz-

kopan. Tukaj so l. 1860. tuji ljudje izkopali od sile denarja, ki je bil od časa Napoleo- novih vojská tu zakopan. Dogodek je bil resničen, in so imele še sodnije ž njim opravi- viti. Zgodilo se je tako-le:

Neki posestnik z Bleda je potoval po Goriškem. Na poti v Kanal se mu je pri- družil Kanalec in ga izpraševal, kakšne so cerkve okrog Bleda in kako se jim pravi. Blejec mu je odgovarjal odkritosrčno in ni vedel, zakaj ga oni poprašuje.

„Šum“ v Vintgarju.

Nekaj časa pozneje pa je prišel na Bled k omenjenemu posestniku prav tisti Kanalec in še dva druga moža; dejali so, da gredó voli kupovat; prosili so pa, naj jim poka- žejo cerkvico sv. Katarine in naj jim dadó lopato. Pokazali so Kanalcem cerkvico, in ti so šli z lopato „voli kupovat“. Da bi se ljudem ne izdali, sneli so lopato in jo skrili pod obleko. Ko so prišli k sv. Katarini, izko- pali so v lopi za pragom železno skrinjico, napolnjeno z denarjem. Niso pa hoteli pre- nočiti na Bledu, ampak še po noči so odšli skozi Bohinj na Goriško, da je bil drago-

ceni zaklad čim preje v varnosti. Kmalu se je vse zvedelo, in ljudje so govorili na vse kraje; dejali so nekateri, da je bilo v skri- njici vrednosti sedemdeset tisoč. Govorilo se je, da je neka 104 leta stara Lahinja onim Kanalcem prodala skrivnost, kje je denar zakopan itd.

Ali so bile te govorice resnične ali ne, o tem je težko odločevati. Nepobitna in go- tova resnica pa je, da sedaj ni več zakladov pri sv. Katarini. Marsikdo je namreč po tem dogodku hodil kopat in brskat k stari cer- kvici sv. Katarine, pa vrnil se je s trudnimi rokami in praznim žepom ter je še pazil, da je dospel skrivaj domov in da se je izognil posmehovanju sosedov.

Obiskovavec naj si torej ne beli preveč glave s skritimi zakladi, ampak ubere naj dalje pot, ki ga odtod večinoma po hladnih sencah vodi do Vintgarja. Nekaj časa se nad stezo vrhovi in veje kar strinjajo, da se popotniku zdi, kakor bi hodil po predoru. Potem se zopet vije pot po senožetih, nato jo vnovič zagrne hladni gozd, prizor se vrsti za prizorom, tako da tujec sam ne vé, kdaj se je približal glasno bobnečemu slapu Šum u. Grmenje slapovo vedno bolj narašča, še kratka pot, in objel nas bo hladni, srebrni puh slapov! Pot gre navzdol, sami ob sebi začnemo urneje stopati in nimamo časa, da bi se veliko ozirali okrog sebe. Treba je pač gledati pod noge, da se ne spotaknemo ob smerekove korenine, ki prepregajo pot kakor pajčevine zapuščeno gorsko kočó. — Tu se gozd odpre, in pred seboj zagledamo krasni slap Šum, ki tvori vhod v Vintgar.

Šum.

Ne bojmo se mrzlega, vlažnega puha, ki brsti od slapa, ampak pogumno stopimo na spodnji most, da se načudimo izredni naravni prikazni!

Prvi trenutek gledavec strmé gleda divji boj valov, ki se peneč zaganjajo čez 26 m visoko skalo. Dejal bi, da se Radolna veseli, ker se je izvila iz temnega Vintgarjevega skalovja, da se raduje luči in prostosti ter da zato razposajeno in divje skače, bobni

in se peni. Mlečno-beli valovi se premeta-
vajo, topé in razbijajo drug drugega, zdru-
žujejo se in se zopet cepijo v sto in sto
curkov in slapčkov; škropé in oblivajo skale
na obeh straneh, zaganjajo se v premnoge
skalnate dolbine, v katerih se vsled silnega
udarca izpreminjajo v bel, meglen, komaj
viden puh; po sredi slapa se mogočni va-
lovi prelivajo drug nad drugim in tvorijo
široko, lepo, belo kito, ki grmeče pada v
zeleni tolmun ob dnu slapa. Ako obseva
solnce slap in sopar, ki ga veter odnaša od
njega, prikazuje se tu in tam čarobna mav-

rica, ki tem bolj žari, čim gosteje se dviga
beli sopar iz srebro-penega slapovega va-
lovja. Posebno krasen je šum ob povodnji.
Takrat brizga namreč voda tudi od zadaj
skozi slap, ker se odbija ob prevotljeni skali
za slapom. Ob velikih povodnjih (n. pr. me-
seca listopada l. 1896.) so segali ti curki celo
na zgornji most¹⁾, ki je visoko v zraku
razpet nad slapom. (Dalje.)

¹⁾ Od l. 1878.—1894. je bil nad slapom most
razpet na železnih vrveh. Ko se je ta obrabil, na-
redil je g. Žumer nov trdnejši most; pri tem sta ga
podpirala turisti klub in nemško avstrijsko pla-
ninsko društvo.

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Mož, na katerega se je skliceval Lassalle,
se je sam temeljito pečal z delavskim vpra-
šanjem in je večkrat zbiral delavce okrog
sebe. Napisal jim je tudi knjigo „Delavsko
vprašanje in krščanstvo.“¹⁾ Na to knjigo se
sklicuje Lassalle. Ker se od socijalno-demo-
kraške strani in sploh od krščanskemu de-
lavskemu gibanju sovražnih ljudij velikokrat
smeši Ketteler, navedemo tukaj doslovno Las-
salleove besede o njem. Kasneje pa izprego-
vorimo obširneje o njegovih idejah. Lassalle
pravi²⁾:

„Takoj vam podam še krepkejši dokaz.
(Preje je govoril, da so najznamenitejši uče-
njaki njegovega mnenja.) Imenoval vam bom
ime, ki ga ne čuje vsako rensko sodišče
samo s spoštovanjem, marveč z največjo
častjo. Ime moža, ki je hkrati služabnik
in knez cerkve in se že dolgo let peča z
najresnejšimi študijami, ki ga porenski ka-
toličani imajo skoraj za svetnika, ime mo-

gunškega škofa, barona Kettelerja.
Gospod škof se je čutil dolžnega v svoji
vesti, da je priobčil spis o delavskem vpra-
šanju, v katerem točko za točko obravnava
moje spore z naprednimi ekonomi in točko
za točko dokazuje resnico in neovržnost
mojih dokazov.“

Lassalle navaja potem nekaj odstavkov
iz škofove knjige in pravi, da škof še strože
sodi o liberalnih ekonomih nego on sam.
Škof priznava, da se Lassalleova načela
dadó izvesti in da jih liberalna stranka ne
more ovreči. Le če se priznava zasebna last,
je mogoče dobiti kaj pomislekov ne toliko
proti idejam samim, kakor proti temu, da bi
se preneglo ne izvedle. Naposled pravi:

„Kaj vodi tega cerkvenega kneza, da s
tako strogostjo, ki često presega strogost
mojih lastnih besedij, spričuje resničnost mo-
jega nauka? Ali hoče škof tudi hujskati k
sovraštvu in zaničevanju? Kaj ga vodi dru-
gega kakor jednako prepričanje z menoj,
da je tu rana v narodnem telesu, ki jo mora
narod tako rekoč z duševno silo prisiljen
spoznati, če noče propasti ljudsko telo?“

Marsikaj je Lassalle tu pretiroval, ker
se je pač branil. Toda njegove besede so in

¹⁾ Die Arbeiterfrage und das Christenthum.
Mainz. Kirchheim.

²⁾ Der Prozess wider Ferdinand Lassalle am
27. Juni 1864. Str. 698-701 v Bernstein II.

ostanejo živ spominik blagih namenov mogunškega škofa.

Da bi si pridobil Lassalle berolinske delavce, ki so se najbolj odtujevali njegovemu društvu, jim je napisal posebno knjižico¹⁾, v kateri jih vabi, naj pristopijo v kolo njegovih pristašev. Ker je v nji napadal ustavo in pozival delavce, naj se združujejo in naj, če drugače ne gre, tudi z dejansko silo prisilijo vlado, da jo izpremeni, prišel je zopet na zatožno klop zavoljo veleizdaje. Sodišče ga je osvobodilo. A malo časa je užival to svobodo. Že leta 1862. se je bil zagledal v neko Heleno pl. Dönniger, ki smo jo že imenovali in jo je hotel imeti za ženo. Dekle je bilo zadovoljno; zaročila sta se. Toda njeni stariši niso marali Lassallea. V svoji strasti je šel tako daleč, da je pismeno prosil škofa Kettelerja, naj mu pomaga pri ženitvi in mu obetal, da se dá katoliško krstiti. Helena je bila protestantovka, in škof pač ni mogel ničesar storiti. Zaročenka je izprevidela, da ne bo nič z Lassalleom in udala se je starišem, ki so jo zaročili z Jankom pl. Rakovico. Lassalle je jeze besnel in je pozval Rakovico na dvoboj. Dne 28. vel. srpana l. 1864. sta se streljala. Lassalle je padel smrtno zadet. Tako je umrl najznamenitejši socijalno-demokraški agitator. Njegov spomin se slavi med socijalnimi demokrati še dandanes; po pravici ga štejejo med svoje prvake. Moč nemške socijalne demokracije ima svoj izvor v Lassalleovem delovanju.

VII. Ketteler.

V Lassalleovem življenjepisu smo že omenjali mogunškega škofa Kettelerja. Ker je delovanje tega moža v socijalnem oziru tako važno, da ga smemo šteti za začetnika krščansko-socijalnega gibanja, zato se hočemo nekoliko natančneje seznaniti z njim.

Rodil se je Viljem Emanuel dne 25. grudna leta 1811. v Monastiru (Münster) iz znamenite, stare plemiške rodbine. Zadnje štiri gimnazijske razrede je dovršil v jezuvitskem ustavu v Briegu. Na göttinškem vseučilišču

¹⁾ An die Arbeiter Berlins. Berlin 1863.

se je učil prava. Leta 1829. se je sporekel z nekim tovarišem. Dvobojeval se je z njim in ob tej priliki izgubil konec nosa. Ko je napravil potrebne izpite, je vstopil v državno službo, toda ko so leta 1837. zaprli kolinskega nadškofa¹⁾, je pustil svojo službo. Ni se mogel odločiti, kakšnemu poklicu naj se posveti. Hodil je dalje časa po Bavarskem in Tirolskem. Eichstättski škof Reisach mu je svetoval, naj se posveti duhovskemu stanu. Slušal je in l. 1842. in 1843. je pohajal bogoslovna predavanja s svojim bratom Rihardom, bivšim huzarskim poročnikom. V monastirski bogoslovnici se je prihodnje leto pripravljal na mašniški red.

Prvo — kapelansko — službo je imel v Beckumu, kjer je takoj pokazal plemeniti značaj. Z vso vnemo se je že takrat lotil socijalnega delovanja. Občeval je najrajše z nižjimi, siromaškimi sloji. Kjer je mogel, je lajšal uboštvo in zapuščenost. Leta 1847. je dobil župnijo v Hopstenu. Od tam je bil izvoljen za poslanca v Frankobrod, kjer je vzbudil splošno zanimanje. Na grobu umorjenih socijalnih prvoboriteljev Lichnowskega in Auerswalda je odkrito pokazal svoje ljudstvu prijazno mišljenje. Pri prvem shodu katoliških društev na Nemškem je govoril o „svobodi cerkve in socijalni nevarnosti“. V Mogunciji je imel kmalu potem šest pridig o „socijalnem vprašanju“. Kettelerjevo ime je tako zaslovelo po celi Nemčiji. L. 1849. je bil imenovan za prošta v Berolinu, kjer je uspešno deloval dobro leto. Od tam je dne 15. malega travna nastopil škofovsko službo v Mogunciji.

Kot škof se je neustrašeno boril za cerkvene pravice; zaslužil je ime „bojeviti škof“, ki so mu je nadéli nasprotniki. Spisal je veliko vrsto časa primernih razprav in knjig. Socijalnega delovanja ni opustil nikoli. Živel je za siromake. Dne 13. mal. travna l. 1877. je umrl brez imetja.

¹⁾ Škof Klemen Avg. Droste se je uprl postavi o mešanih zakonih, ki je bila cerkvenim določbam popolnoma nasprotna. Zato so ga zaprli. Junaška značajnost tega škofa je sploh po Nemškem vzbudila katoliško zavest. Rodila je tudi prvega krščanskega socijalista — Kettelerja.

Za nas sta znameniti njegovi deli „Delavsko vprašanje in krščanstvo“¹⁾ in „Delavsko gibanje in težnje v razmerju do vere in nravnosti.“²⁾ Iz teh spisov hočemo podati glavne misli svojim bravcem.

A. Delavsko vprašanje in krščanstvo. a) Namen delu: „Od vseh stranij se oglašajo možje, ki hočejo sodelovati pri izboljšanju delavskih razmer. Tudi katoliški škof ima pravico za to. Ni res, da bi se smel obračati samo do katoličanov. Skrb in zanimanje za gmotne razmere krščanskega ljudstva spada h krščanski ljubezni. Krščanska vera je z vsem združena, kar se ozira na zljajšanje duševnega ali telesnega uboštva. Tako je vedno delovala cerkev. „Vsako vprašanje, ki se peča s pomočjo proti uboštvu, je bistveno krščansko, versko vprašanje, katerega bi se morala cerkev in vsi njeni živi udje najprisrčneje udeleževati.“

Razni nasveti se čujejo v povzdigo „nravnih in gmotnih razmer delavskega stanu“. Katoličan mora vedeti, v kakšnem razmerju so ti nasveti do krščanstva. Vedeti pa mora tudi, kakšna posebna sredstva ima krščanstvo za ta namen.

Katoliški škof ima torej pravico in dolžnost soditi o teh vprašanjih. Tem bolj, ker se dosedanji nasveti v korist delavskega stanu ne ozirajo nič na krščanstvo. Mi smo pa prepričani, da bodo mogli koristiti delavcem le toliko, kolikor se opirajo na krščanstvo. „Kristus ni samo s tem odrešenik sveta, da je odrešil naše duše; on je prinesel odrešenje tudi za vse druge človeške razmere: za državljanske, politiške in socijalne. On je zlasti tudi odrešenik delav-

skega stanu. Blagor in pogin delavskega stanu sta odvisna od Kristusa. On ga je dvignil iz sužnosti do sedanje višine; brez njega ne morejo vsa humanitetna teženja tako imenovanih prijateljev tega stanú zabraniti, da se ne bi zopet pogreznili v razmere starega poganstva.“

Pri škofovskem posvečevanju se stavi posvečencu tudi to-le vprašanje: „Ali hočeš biti do revežev in tujcev in vseh ubožcev v Gospodovem imenu ljubezni poln in usmiljen?“ In posvečenec odgovori: „Hočem.“ Katoliški škof je torej dolžan truditi se tudi za delavce.

„Splošno je delavsko stanje del velikega socijalnega vprašanja, ki se je razvilo na polju ljudskega življenja vsled zmotnih verskih, politiških in gospodarskih načel, ki jih povsod razširja protikrščansko liberalstvo. Sedaj smo šele ob pričetku tega razvoja, ki bo vedno večji in resnejši; temeljito in vsestransko soditi ga bodo mogli šele pozneje, ko se bodo pokazali njegovi pogubni nasledki v vseh strokah. Potem bodo drugi do dna obravnavali ta predmet in z novimi dejstvi v roki dokazovali resnico, ki jo tu izrekam in ki so jo dokazali doslej vsi dogodki v svetovni zgodovini in jo bodo dokazali tudi nadalje, da more le Kristus in krščanstvo pomagati svetu in zlasti tudi delavskemu stanu.“

b) Važnost, predmet in obseg delavskega vprašanja. „Delavsko vprašanje se peča v svojem bistvu z vprašanjem, kako se morajo delavci preživiti.¹⁾ Tako je važno tudi vprašanje, koliko bodi število delavcev v razmerju z drugimi stanovi. Med delavce štejemo tudi male obrtnike in posestnike.“ (Dalje.)

¹⁾ Die Arbeiterfrage und das Christenthum. Mainz. Fr. Kirchheim 1864.

²⁾ Die Arbeiterbewegung und ihr Streben im Verhältnis zur Religion und Sittlichkeit. Mainz. Fr. Kirchheim. 1869.

¹⁾ Dandanes pojmuje delavsko vprašanje širše, ker se vprašanje, kako naj se preživé, za delavce ne more rešiti brez osnovnih izprememb v socijalnem življenju. Gre nam za to: kakšno mesto naj zavzemajo delavci po zahtevah pravičnosti v družabnem organizmu.

Potopljen čoln.

(Spisal *dr. Fr. L.*)

Kdor je pazljivo čital naš spis: „Cvetje s polja modroslovskega“, ki smo ga objavljali v tem listu predlanskim, in kdor ob enem vsaj površno pozna modroslovno književnost, ta vé, da naš spis nikakor ni namerjal strokovno obdelovati modroznanstva, temveč v poljudni obliki je hotel podati nekak pregled modroslovnih vprašanj in s tem vzbuditi zanimanje za to vedo. Da, tudi odgovarjal je na vprašanja, odgovarjal tako, kakor odgovarja veliko število modroslovcev. Čemu bi namreč navajal vprašanja, ako ne bi jim vedel odgovora! Dandanes obdelujejo mnogi pisatelji znanstvo tudi poljudno; čeprav znanstvo s tem ne pridobiva novih resnic, vendar pa ima tudi od tega načina velik dobiček, ker si pridobiva mnogo prijateljev in med njimi marsikakega, ki se vname za strokovnjaško delo. Vsekako se dá poljudno obdelovati tudi modroslovje, in kakor kaže izkušnja pri drugih narodih, pridobi si lahko tako poljudno obdelovanje mnogo uspeha.

Naš spis si je pridobil na raznih straneh priznanja, kakor nam kažejo poročila, pa je zadel tudi na odločen, celó na strasten odpor. Odkrito in resnično trdimo, da nismo čutili nikakega veselja ob priznanju, pa se nismo tudi nič žalostili ob neugodnih izjavah, saj pri modroslovnem spisu ne more biti drugače. Slab modroslovec res — ki bi bil tako odvisen od občinstva, da bi se ravnal po njegovi hvali ali graji, in ne jedino le po svojem prepričanju.

Pač pa smo se veselili zanimanja sploh, bodisi v tej ali v oni obliki. Ne samo naš list je razširil oni spis med Slovence, tudi odtisek v posebni knjižici smo poslali med svet v obilnem številu. Marsikateri izmed bravcev bo preišleval o onih vprašanjih, marsikateri se bo utrdil v dose-danjem prepričanju, marsikdo — upamo — bo natančno preiskoval naše trditve, in tudi v

tem je za resnico velik dobiček. Zato nam je bilo prav, da je nekdo lani v „Zvon-u“ objavil svoje opazke in mi smo jih porabili, da smo nasprotniku pojasnili nekatere stvari, katere je prezrl ali naopak razlagal. Na to pojasnilo smo dobili v poslednji številki omenjenega lista z dné 1. t. m. odgovor. Tudi ta odgovor, ki jasno označuje modroslovno stališče pisateljevo in mnogih naših omikancev, nam ponuja ugodno priliko, da se malo razgovorimo s prijatelji resnice o neki prav važni stvari, važni v modroslovju, važni tudi za prepričanje in za življenje vsakega mislečega človeka.

V svojem lanskem spisu smo nasprotniku oponesli njegovo misel o dvomih, da je duša neumrljiva. Na to nam je g. A. Š. letos odgovoril: „Na mojo trditev, da je ta neumrljivost predmet vere, a ne modroslovnega dokazovanja, odgovarja pisatelj, naj mu dokažem, da njegov dokaz ni zadosten. Naj bo. Mislimo si človeka, ki si je napravil čoln, a ko ga je spustil v vodo, se mu je potopil. Rečem mu: ‚Zgradil si čoln nepravilno.‘ On nato: ‚Dokaži mi to nepravilnost!‘ Ako mu nato odgovorim: ‚Ker ni plaval, ampak se potopil, je pač menda moja trditev zadostno podprta. Kakor pa čoln ni za nič, ki ni zmožen za plavanje, tako je ničev dokaz, ki ni zmožen, da bi ustvaril trdno prepričanje in razpršil vsak dvom o dokazovani trditvi. In to pač menda g. pisatelj tako dobro vé kakor jaz, da glede na dušno neumrljivost dvomivcev ne manjka; in najmanj jih manjka ravno med onimi omikanci, ki so se urili v proučevanju dokazov, ki so tedaj zmožni slediti izvajanju dokazovavca. Da je temu dvomu vzrok zla volja, bi bilo pač absurdno ugovarjanje; kdo se ne bi veselil gotovosti, da ga s smrtjo ne bo vsega konec, ampak da ga tam čaka lepši in boljši svet?‘“

To sicer še ni ves odgovor ga. A. Š., a dovolj nam sedaj ta. Naj ga bravec prečita in prečita, da ga spozna do cela.

Pozvali smo lani ga. nasprotnika, naj dokaže, to se pravi, naj v posameznostih razloži, da naši dokazi za neumrljivost duše — kakor je trdil — niso zadostni. Lahko bi bil izkušal dokazati, da so ali napačni in pogrešni v obliki, ali da nimajo trdne podlage, ali da niso dovolj jasni. Zakaj bi ne bil tega storil v prid znanstvu in resnici, ako mu je do obojega? Namestu temeljitega razkazovanja nam je podal primer, priročno res, a prav tako nezadostno za svoj namen, kakor bomo videli kmalu.

Dokazovanje resnice ni tako delo, kakor če n. pr. nosim kamenje na kup: kup je kup, naj reče kdo, kar hoče. Dokazovati resnico pa morem le pametnemu človeku. Uspeh dokaza ni odvisen samo od dokazovavca, tudi ne od dokaza samega, ampak poleg tega še od uma in volje tistega človeka, ki dokaz posluša. Dokazuj prvošolcu binomski stavek: ali se ne bo tvoj dokaz potopil v vodi njegove nezmožnosti? Dokazuj zagrizencu, našemu narodnemu nasprotniku, pravice Slovencev do svojega jezika, do šole: dokaz tvoj se bo potopil v mlaki njegove sovražnosti. Tako je lahko tudi dokaz za neumrljivost duše sam na sebi dober, trden in zadosten, vendar pa se potopi bodisi v nepremišljenosti, bodisi v nasprotujoči volji poslušavčevi. Ako torej naš dokaz ni prepričal nasprotnika, ni zaradi tega tudi nezadosten. Vendar je pa lahko sam na sebi pogrešen, kakor vsaka človeška stvar. Ako je tak, bila je kritikova dolžnost, razkazati posamezne nedostatke in pogreške, ne pa samo v obče govoriti o nedostatnosti. V vedi se ne pokorimo takim izrekom, ampak hočemo dokazov.

Res „dobro vemo, da gledé na dušno neumrljivost dvomivcev ne manjka“; dobro vemo, da jih ne manjka „med onimi omikanci, ki so se urili v proučevanju dokazov, ki so tedaj zmožni slediti izvajanju dokazovavca“. A dobro vemo tudi, da prav nekateri taki niso vselej voljni slediti izva-

janju dokazovavca; dobro vemo, da sprejmejo, kar jim je všeč, a tega ne sprejmejo, kar jim ni všeč, in naj bi jim dokazoval z nepobitnimi dokazi. Gosp. A. Š. hoče reči, da prav med omikanci je mnogo dvomivcev, in da to nekaj velja, zakaj oni so zmožni soditi o tej stvari, ne pa preprosto ljudstvo, velika množica, ki je nerazsodna. Ali pa g. A. Š. ne vé, da je, hvala Bogu, tudi med omikanci večina na strani onih, katerim je neumrljivost duše trdna resnica, in da je tako bilo tudi v minulih časih? In kar se tiče razsodnosti ali duševne zmožnosti, nikakor ne priznavamo, da bi bili razsodnejši oni, ki dvomijo o neumrljivosti, od onih, ki ne dvomijo. Ali so bili n. pr. Epikurejci, ki niso priznavali neumrljivosti, umnejši in razsodnejši od Platona, Seneke i. dr., ki so bolj ali manj odločno dokazovali neumrljivost?

Pač najivno je, kar nam hoče gosp. A. Š. dopovedati v tem-le stavku: „Da je temu dvomu vzrok zla volja, bi bilo pač absurdno ugovarjanje; kdo se ne bi veselil gotovosti, da ga s smrtjo ne bo vsega konec, ampak da ga tam čaka lepši in boljši svet?“ Kajpada, kdo se ne bi veselil, ko bi ga čakal boljši svet! Toda — ako ga čaka slabši svet, ako ga čaka trpljenje, kazen — —? Potem pač nima vzroka veseliti se, marveč ima vzroka dovolj bati se. In ker ima marsikdo vzroka dovolj bati se življenja po smrti, zato ni absurdno reči, da je vzrok dvomu o neumrljivosti zla volja. Kako rad človek taji, česar se boji! Da tič noj ne vidi lovcev, vtakne glavo pod peruti. Vsak bravec prav tako dobro vé, kakor mi, „da gledé na dušno neumrljivost dvomivcev ne manjka; in najmanj jih manjka med onimi omikanci“ in neomikanci, ki imajo kaj vzroka za željo, da bi neumrljivosti ne bilo.

Taka je ta stvar v resnici; to potrjuje življenje, to potrjuje izkušnja med svetom. Krepostni ljudje, ki se trudijo nesebično za vzore, za pravo krepost, zlasti še tisti, ki morajo v tem življenju mnogo trpeti, ti so prepričani, da jih ob smrti še ne bo konec, takim so dokazi za neumrljivost trdni. Kdo

pa živi strastem, komur ta svet do cela ugaja, kdor si rad privošči vsega, kar mu to življenje ponuja, ta se ne ozira rad na drugo življenje in dokazov za neumrljivost niti ne posluša.

Potemtakem rečem lahko in mirno, da primera o potopljenem čolnu gledé na naše dokaze ni prikladna.

In vendar nam je g. A. Š. prav to primero v drugem oziru — dejali bi — vzel iz ust, da smo jo deli kar za naslov tem-le preudarkom. Res se čoln in ladija potopita, kadar sta narejena slabo. A večkrat se potopita iz drugih vzrokov: zgrabijo ju vetrovi in valovi, zadeneta na skale, ki so pod površino skrite, ali nimata dovolj zvedenega in spretnega vodnika, ki bi ju znal oteti, ali pa nimata dovolj moči, dovolj veslačev in mornarjev, da bi bili kos nasprotnim silam. Jednako se um mnogih ljudi potopi ali v dvomu, ali v krivih naukih ne zaradi svoje nezmožnosti, ampak zaradi viharjev strastij, zaradi neopaženih vplivov v raznih družbah in tovarišijah, zaradi nedostatnega preiskovanja.

Nikakor nismo prijatelji tistega t. zv. dogmatičnega modroslovja (n. pr. Wolf v minulem stoletju in njegova šola), katero preprosto sprejema in še preprosteje dokazuje razne nauke o bitjih in njih razmerah. Od modroslovja, kakor od vsake druge vede, zahtevamo, naj do temelja, naj vsestransko dokaže resnico, naj zavrne vse ugovore in naj pojasni vse dvome. Ugovorov in težkoč ali pomislekov se pravi modroslovec nikdar ne boji, dvomov ne zaničuje, temveč jih preišče, najde jim vir in določi, koliko so vredni. Tudi svojemu umu ne zaupa pravi modroslovec slepo, ampak preišče, kolike so njegove moči. To preiskovanje umskih močij nahajamo pri vseh večjih modroslovcih. Toda v tem preiskovanju ne sega predaleč, da bi tajil svoje umske moči sploh, temveč se zaveda, da čez neke meje ne more nobena kritika človeškega uma, ako neče ugonobiti sama sebe in tako ad absurdum zavesti svojega lastnega preiskovanja. Sokrat, Platon, Aristotel, Avguštin,

Tomaž Akv. in dr. so preiskovali meje spoznavanja; srednji akademiki, Bayle, Hume, Kant so pretirovali to preiskovanje, s tem razdejali umske moči in potopili svoj čoln.

Ako je rekel akademik Arkesilaos, da ne moremo ničesar vedeti, še celó tega ne, da ne moremo ničesar vedeti: ali ni ta modroslovec potopil svojega čolna — svojega uma? Ali je pa s tem dokazal, da njegov um v resnici ni bil zmožen spoznati ničesar, da je bil čoln njegov zgrajen nepravilno?

Kaj ko bi na tej pretiranosti slonel tudi kritikov dvom o dokazih za neumrljivost?

Na tej podlagi lahko umevamo te-le besede ga. A. Š.: „Ako morda velika večina ljudi smatra dušo za neumrljivo, se to pač godi deloma iz vernosti nasproti cerkvenim naukom, deloma iz onega psihiškega nagona, spričo katerega nahajamo vero v trajnost duše po smrti že pri najstarejših paganskih narodih, ker namreč človek potrebuje tolažila nasproti grozi, ki mu jo provzročuje misel na neizprosno, kruto smrt. Kdor spada k tem vernikom, ta bo gotovo z radostjo čital razloge, ki so v prilog njegovi veri; a človeka, ki bi rekel: „Kar cerkev uči, mi ni nič mar; jaz verujem le zato v neumrljivost duše, ker se mi je neoporečno znanstveno dokazala“ — ako uživa sploh prostost za odkrito govorjenje — takega človeka bi bilo treba z Diogenovo svetiljko iskati. Mimogredé naj omenim še to: akoravno je v zmislu cerkvene vere vzeta smrti mimo telesnih bolečin vsa grozovitost ter je umiranje le nekaka preselitev v drugi in sicer srečnejši kraj, sta vendar strah pred smrtjo in hrepenenje po dolgem življenju tudi pri najvernejših ljudeh tolika, da se ta vera s tem ne kaže kot Bog vé kako trdna; in celó Sokrat rabi pri dokazu, da se smrti ni bati, pomenljivo alternativo: „Ali smo po smrti, ali pa nas ni . . .“

Na te besede sedaj ne odgovarjamo, ampak prepuščamo bralcem, naj jih presodijo. Ker pa pravi g. A. Š. nadalje: „z gorenjimi besedami nismo nič drugega povedali, nego da se g. dr. Lampetu tisti dokaz ni posrečil, kakor se doslej še ni nikomur“, moramo pripomniti: a) svojih dokazov tukaj

ne zagovarjamo; *b*) da bi se sploh neumrljivost duše ne bila dokazala, odločno tajimo; *c*) brez skrbi trdimo, da je prav s poslednjimi besedami — četudi jim pridenemo dvakratno moč Diogenove svetilke — slabo podprl svojo trditev. Zakaj navzlic mnenju gospoda A. Š. je bilo in je mnogo omikancev, katerim niso cerkveni nauki dosti mar, a so vendar prepričani o neumrljivosti duše na podlagi umskih trdnih razlogov.

Ko g. A. Š. pobija modroslovne dokaze za neumrljivost duše, deva to vprašanje „med tista transcendentalna vprašanja, katerih golemu človeškemu razumu ni dano razrešiti, in o katerih veljajo svete besede: ‚Praestet fides supplementum sensuum defectui.‘“ Tudi tu naj sodijo bravci sami, koliko se skladajo te besede s prejšnjimi. Z ozirom na primero s čolnom nas tolaži gospod pisatelj nekako tako-le: Naj ti ne bo žal, ako se je potopil tvoj slabo narejeni čoln, kateri naj bi vozil duše po smrti! Vedi, da trdnega čolna za ta namen ni naredil še nihče. Pa saj se dá ta potopljeni čoln zopet vzdigniti in sicer z vrvmi *vere*, katere prihajajo z neba doli. Vera popravlja to, kar je nezadostno v delu tvojega uma. — Vsekako bi pritrdili takemu izvajanju g. A. Š., ko bi govoril n. pr. o sv. Trojici, o učlovečenju, o sv. zakramentih; da, tukaj nima pamet virov, iz katerih bi razvideli te verske nauke: toda neumrljivost spada k *n a r a v i* naše duše, ker duša mora imeti za neumrljivost podlago ali zmožnost, in ta se dá spoznati iz uma. Tudi vera nas uči o neumrljivosti, a ne samo vera. Zakaj bi ne priznavali umu, kar je njegovega? Res, da še ne taji neumrljivosti oni, ki sodi tako kakor g. A. Š.: toda ako um ali pamet tako ogolimo, da ji ne priznavamo sposobnosti za dokaz o neumrljivosti, ali o Bogu: potem je taka slaba pamet tudi nezmožna soditi o pravi in krivi veri, potem

je vera čisto slepa, ki se obsoja samo sebe. Zato dajmo veri, kar je njenega, a tudi umu, kar je njegovega!

Bilo je nekaj tudi krščanskih modroslovcev, ki so tajili *u m s k e* zmožnosti naše, kar se je dalo. Iz tega so sklepali, da je tem bolj potrebna in človeku prikladna *vera*, ker mu ponuja, česar mu um dati ne more. Toda kmalu se je pokazalo, da je tako modroslovje prav tako krivično proti veri, kakor proti umu. Saj je lahko izprevideti, da v razbiti posodi (v nezanesljivem umu) tudi najboljša vsebina (*vera*) ne more obstati.

Dovolj; prostor nam ne pušča naprej. Zatrjujemo, da nam ni narekovala teh vrstic nikaka prepirljivost, marveč želja, da se mirno dogovorimo in odločno povemo svoje misli. Upamo, da ta razgovor ni zadnji.

Naš nasprotnik nam je v odgovoru priznal, da naše knjižice ni bral do konca. Ali je hotel s tem hvaliti sebe, ali zaničevati nas, tega ne vemo; to pa vemo, da v tem ravnanju ni ne kritičnega, ne filozofskega (modroljubnega) duha. Mi pa beremo tudi nasprotnikov spis, tudi neugodne nam stvari z dobro voljo, da se poučimo o resnici. Saj ne iščemo osebe, ne iščemo sebe, ne prijetnosti ali zabave, ampak resnice, in bodi zavita tudi v ostre besede.

Iskreno želimo to resnicoljubnost svojim prijateljem in neprijateljem, potem se jim ne bo potopil čoln prepričanja o Bogu, o duši in njeni nesmrtnosti in tudi ne o veri.

„Zvon“-ovo uredništvo govori tudi o nekem „faustovstvu“. Na to mu bodi to-le: Da bi se pač Slovenci odkritosrčno, ognjevito in neumorno trudili za resnico; da bi v resnem in plodovitem delu rabili svoje obilne in lepe zmožnosti! Da bi se pak na drugi strani ogibali nesrečnega *mefistofelstva*, ki je (žal!) na raznih straneh začelo že bujno poganjati!

Književnost.

Hrvaška književnost.

Ben Hur. Pripoviest iz dobe Kristove. Napisao Lewis Wallace, general sjevero američke savezne vojske, a prije poslanik Saveznih država v Stambulu. Pohrvatili i uredili dr. Andrija Jagatić, Jakov Šašel, i dr. Ivan Šarić. Ilustrovao Ant. C. Baworowski. Sarajevo. Naklada Kaptola Vrhbosanskoga. 1898. Vel. 8°. Str. 460. Cena v eleg. vezavi 10 gld. — Kako prav je, da se je to znamenito delo vernega ameriškega generala prevêdlo tudi v hrvaški jezik, in še — v taki obliki! Nemci so si tudi priredili svojo krasno izdajo z izvirnimi ilustracijami, ki je bila hrvaški za vzor, in iz katere ima ta svoje slike. Vendar je hrvaška v svojih začetnih in sklepnih vinjetah, kakor tudi v počeznicah nad stranmi izvirna, ker so narejene nalašč za to izdajo in sicer v orijentalškem slogu. Poleg tega diči knjigo prelepa dedikacija z napisom: „Hrvatskoj domovini Kaptol Vrhbosanski“ in pa portretna skupina Kaptola Vrhbosanskoga. Ni nam treba hvaliti niti gladkega prevoda, niti finega tiska, niti prikupljive vezave: le strah nas navdaja, da se bo knjiga težko razpečala zaradi cene. Zato vabimo tudi Slovence, naj bi si jo naročili.

Milan Begović. *Pjesme.* Troškom piševim. Dionička tiskara u Zagrebu. 1896. Kolikor moremo sklepati iz pesmij — ker osebno pesnika nimamo časti poznati — sodimo, da je še jako mlad ali da je bil mlad, ko je zložil tu objavljene pesmi ter da srečnejša doba njegovemu pesnikovanju šele pride. Njegovo mladost spričuje zlasti pesmica: „I ja se rodih“, kjer pripoveduje, da slavljenemu biti od svojih rojakov — to mu je raj. Obzorje pesnikovo še ni široko: žalovanje za izgubljenimi ideali, tuga zaradi nesrečne ljubezni, — to je predmet večini pesmic. Žal mu je sicer tudi, da Hrvatska ni slobodna, toda krepke besede za svoje rojake nima. Sploh mu nedostaje moškega naziranja o svetu, človeku; kakor mnogi drugi, boleha i on za skepticizmom (cf. str. 50). In s takim mišljenjem ne bo narodu nikdar pomagano. Priznati pa moramo, da se je pesnik gledé na obliko mnogo trudil ter ima tudi nekatere lepe, res pesniške primere. D.

Vl. Jelovšek: *Simfonije.* MDCCCLXXXVIII. Ne prodaje se. U tiskari Dragutina Benka u Petrinji mjeseca rujna 1898. tiskano u 333 egzemplara. Prvih devet egzemplara ima sliku autorovu. 4°. Dolgo

smo odlašali z oceno tega delca posebne vrste. Zdi se nam, da umevamo duha in namero pisateljevo, a zato mu tudi svetujemo, naj nikar ne hodi po takih čudnih potih, temveč naj svoje moči posveti čvrstemu delu za narod po onem načinu, po katerem mu najboljši možje največ koristijo. Take posebnosti, kakoršne so v „Simfonijah“, so kakor posebnosti na obrazu ali na postavi: čeprav jih kdo rado vedno gleda, vendar ne ugajajo nikomur. Sv.

Dr. M. Murko: *Prvi usporedivači sanskrita sa slovenskim jezicima.* To vrlo zanimivo razpravo v hrvaškem jeziku je objavila CXXXII. knjiga Rada jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti; dobi se pa tudi posebni odtisek. — Dobro so nam znani učenjaki tujih narodov, ki so prvi primerjali sanskrit z evropskimi jeziki, kakor Schlegel, Bopp, toda malokdo vé, da so v istem času živeli tudi učeni sanskritisti slovanskega rodú, ki so gledé primerjanja sanskrita s slovanskimi jeziki prav tako orali ledino kakor Schlegel in Bopp pri Nemcih. Bila pa sta to zlasti dva učenjaka: Poljak Majewski, ki je že l. 1816. izdal knjigo o sanskritu, in med. dr. in prof. Anton Jungmann (brat slovstvenika Josipa J.), ki je l. 1821. izdal za tisti čas zelo temeljito razpravo o sanskritu. Zanimivo je, da Jungmann-ove razprave ni poznal niti Bopp, niti Miklošič. Neposredno za Majewskim in Jungmannom sta primerjala še dva slovanska učenjaka sanskrit s slovanskimi jeziki: Hrvat Anton Mihanović (pevec „Liepe naše domovine“) pa Jan Kollár, ki sta pa daleč zaostala za prvima dvema. — V obče prvi med Evropci, ki se je bavil s sanskritom, je bil bosonogi karmelčan fr. Paulinus a S. Bartholomaeo (izdal gramatiko v Rimu l. 1790). O tem čudovitem možu je pisal Navratil v Janežičevem Glasniku (l. 1858). Mnogi so mislili in še sedaj mislijo, da je bil Hrvat; imenoval se je, predno je sprejel redovno ime, Filip Wesdin, rojen pa je bil v Hof-u na Nižje Avstrijskem, l. 1748. baje od hrvaških roditeljev, ki sta se bila tje naselila iz Hrvaške. A naša razprava dokazuje, da fr. Paulino ni znal hrvaškega jezika, ker ga ni nikdar primerjal s sanskritom. Tudi Majewski sam je obžaloval, da učitelj njegov, Fr. Paulino, ne pozna slovanskih jezikov. Po naših mislih to še ne dokazuje ničesar, ker na narodne jezike se tedaj sploh niso ozirali pri učenih razpravah. Mogoče je tudi, da sta hrvaška roditelja v tujini sprejela tujo govorico. — D.

Pogovori.

Gosp. *Leo Levič*. Mislite? Prelaskavo da bi bili presojali Vaše pesmice? No! tega nam vendar ne bode hoteli očitati, da se hočemo laskati! Prav tako tudi nečemo žaliti, gotovo ne, kar smo sicer že povedali parkrat. Vaše pesmice so dobre, mične in prikupne. Upamo, da se bo katera tudi porabila v listu. Kako nekako nežna je n. pr. „Priatelj! — Še bolj nam ugaja „Doma“. Tudi „Moja deva“ se bere gladko; prijetno ste opisali in pozdravljali svojo — živo domišljijo. „Pegaz in poet“ se nam zdi bolj otročja, dasi je beseda in rima čista. „Mesecu“ kajpak ste morali tudi posvetiti jedno. Pa ni nič posebnega. Le pustite ga v miru . . .! Če mu rečete in prosite, ali ne: gledal Vas bo, kadar bo svetil gotovo „dol z neba višin“; da-li pa bo res „milo blažil in potolažil tužno, burno Vam srce“ . . . dvomimo prav resno. To je le tako pesniška igrača, ki o njej govori že neki naš pesnik, da jo rabijo tisti pevci, ki ne vedó, kaj jim je prav za prav. — Ker Vam je dala že prva ocena Vaših pesmij poguma, naj Vam je le-ta ne vzame. Izkušajte marveč v lepi obliki, v lepi besedi utelesiti zdrava čustva in tako ustvariti lepo pesem: izvestno dosežete z marljivostjo in pazljivostjo lepih uspehov. Bog daj!

Gosp. *Lj. S. v S. P.* „Blagovolite to pesem v „Dom in svet“ tiskati pustiti. Z spoštovanjem itd.“ . . . Da ne bode morebiti tudi oponašali nam, da smo laskavi, govorimo naravnost. Če mislite, da je to pesem, pesem, kakor jo zapoje res pesnik, ki je rojen za pesnika, pesem, ki naj bi navdušila bravca, tedaj se motite. Že smo povedali, da to še ni pesniško, ako kdo nekaj besedij z nekakimi rimami vrže na papir. Prosimo Vas prav lepo, preberite sami to svojo „pesem „Lastovica“. Postojte, lahko bi rekli, pri vsaki vrstici in pomislite: Kaj je misel celotna in posameznih vrst? „Lastovka (sic!) vesela Skakala okrog!“ Že ta lastovka Vaša se mi zdi drugačna, kakor je naša lastavka. In res: vesela „skaklja“. Kolikor smo mi opazovali v življenju te tice, zdele so se nam za „skakljanje“ precěj nerodne. Letajo, da! letajo izborno, a v skakljanju so

neokretne. In tako neokretna menda, kakor Vaša lastovka, je tudi Vaša pesem o njej. Že logika dokaj godrnja v Vaši pesmi. Dvakrat v petih kiticah ste povedali, da iz „blata gnezdo nar’di“ pa še prej: „mladiče prepevat’ jih hitro uči“. Kam se ji neki toliko mudi? — In to lastavičje „petje“ vendar ni tudi kdo ve kaj! Kratko in malo: Zdi se nam, ako smemo soditi po tej drobni „pesmici“, da moramo reči: Ali ste hoteli poslati nam samo nekak quid pro quo, ali, če ste res mislili, da ste pesnik, ste za dokaz dali prav slabo pesem. To pa naj Vas ne vznemirja. Sprejemamo radovoljno vse, kar nam kdo pošlje; a povemo tudi prav od srca, kakor želimo, da bi za posameznika bilo najbolje. Brez pesmic in lovorjevega venca pesniškega je marsikdo koristil domovini in narodu: zakaj bi jima tudi Vi ne!

Gosp. *I. v S. p. Š.* Vaše „Pesmi od ševaljskega vovka“, katero ste nam že davno poslali kot „narodno blago“ — pač ne moremo porabiti. Da jo je zložil kmet, ki ni brati ni pisati ne zna, je častno za dotičnika. Če ste pa količkaj občevali z našim ljudstvom, Vam je znano, da to ni nič posebno izrednega, ako spravi navaden človek nekaj verzov skupaj, sevó v „narodnem duhu in obliki“. Pokazali bi Vam lahko pisma, ki so pisana v verzih —, in diktiral jih je preprost mladenič ali nevešče dekle. Da bi pa zato rekli: narodno blago je — naj se tiska in tako „reši pogina“, smejati bi se morali — trezno sodeči. Torej ne jemljite nam v zlo, da dolge Vaše pesmi ne porabimo! Prosimo pa, kar smo že storili poprej večkrat, da resnično dobro narodno blago nabirate ter nam dopošljete, ker kaže, da Vam je veselje nabirati takega gradiva, in nam je tudi, ako je moremo porabiti.

Gosp. *Ž. F.* Sonet „Od rojstva do groba“ imamo sedaj v roki. Sonet je res lepa in pripravna oblika lirske poezije, v katero pesnik izliva svoje čutenje. A beseda mora biti lahkotna in gibčna, da se prilagodi predmetu in bravcu. Če pa se mora pesnik truditi, da dobi potrebnih besedij za rimo, če neokretno sili zaradi rime misel v pesniško

spono, potem kajpak ne doseže namena lirske poezije. — Misel Vaša je res lepa —; kdo je ni že opeval, premišljuje, kako je življenje človekovo le pot po „solzni dolini“ in od rojstva do groba rosi solza stezo, po „kteri človek se do groba vleče“. Vendar ne moremo, ker ne smemo, imenovati Vašega soneta dobrega.

Ko človek rojen v solz dolino stopi,
z naglasom vekajočim svet pozdravi.
Oko v solzéh (sic!) mu plava, jok ga davi,
ko mati z ruto tesno ga oklopi itd.

Kako prisiljena je ta kitica! Kaj ne, hoteli ste reči: „z vekajočim glasom“? A po-

trebovali ste še jednega zloga, torej: „z *na*-glasom“! Veka — v solzah plava — davi se . . . človek bi res kmalu iz zgolj sočutja sam jokal ali se celó davil, zlasti če pomisli, da je oni siromak „oklopljen z ruto tesno“! Da se kmalu „po resno zažugani postavi stiska v klopi“, da mu „sen kar na trnov pot prestopi“ — je zopet silno neokretno. Da se „prihuljen kreče in vleče — do groba“, je tudi resnično, a ob jednom poetiško grozno. — To malo smo mislili izraziti, ne da bi Vas žalili, ampak da bi vam povedali: Ako bodete tako stiskali ubogo poezijo, jo utegnete še zadaviti.

Poziv.

Nakanio sam dati štampati podpunu glasovirsku udesbu svoje pučke opere „Smiljane“, koju su moji prijatelji sa zadovoljstvom i oduševljenjem pozdravili. S toga se obraćam na sve ljubitelje hrvatske glazbe, da me podupru u uvom za moje čedne okolnosti veoma skupocijenom poduzeću. Ne pripada mi, da sám o svom djelu sudim i zato upozorujem na kritiku čuvenog franceskog strukovnjaka A. E. E. Vincenta, koja je kritika preštampana iz „Revue internationale de musique“ u 34. broju lanjskoga „Vienca“. Tvrdnja nekotih domaćih kritičara, da „Smiljana“ ne stoji na „visini“ moderne glazbe, posve je opravdana i istinita, a ja se time samo dičim i ponosim. Intencija bó moja bijaše, podati svom narodu zdravu hrvatsku glazbu, pravu hrvatsku narodnu operu, čistu od svih „modernih“ zabluda. Držim, da sam sa „Smiljanom“ svomu narodu više koristio, nego da sam napisao čitavu seriju „modernih“ opera. Da je to istina, dokazom mi je okolnost, što su se za „Smiljanu“ već sada stala zanimati nekotja prva kazališta inozemstva. S tog razloga dao sam „Smiljanu“ prevesti na njemački jezik i to gospodjici Lujzi pl. Martini-jevoj, koja je u tom pogledu priznata vještakinja. „Smiljana“ će dakle izaći sa hrvatskim i njemačkim tekstom. Spomenuti moram, da sam prošle godine operu ponovno pregledao, porazdielio ju u četiri čina i pridao na koncu četvrtoga čina veliki esemble-finale. Podpuna glasovirska udesba će obsizati 39 araka u kvart-formatu, te će stojati u predbrojci 5 for. Obzirom na veliki štamparski trošak ova je cijena najumjerenija, te će kasnije biti za knjižare povišena. Bit ću zadovoljan, ako pokrijem trošak; ako pak ne bi našao dosta odziva, zlo i naopako po mene. Ipak se nadam, da ne ću nastradati, te da ću naći dosta prijatelja i rodoljuba, koji će me podpomoći. Pozivam dakle sve prijatelje domaće umjetnosti, da

mi jave dopisnicom, da li su pripravní naručiti koji primjerak, da mogu bar po prilici opredieliti jakost naklade.

U Zagrebu, 18. veljače 1899.

F. S. Vilhar.

„Matica Hrvatska“ razpošilja sedaj svoj književni dar za 1. 1898. Te knjige so:

1. Hoić: *Slike iz obćega zemljopisa (Rusija)*. Knjiga V. Dio prvi. Sa 97 slika i jednom zemljopisnom kartom. (Poučne knj. XXIII.) VIII. 399 str.; 2. Rabar: *Poviest najnovijega vremena od god. 1815. do god. 1878.* (Syjetske poviesti knj. XII.) 527 str.; 3. Lobjmayer: *Čovjek i njegovo zdravlje*. VII. 190 str.; 4. Nemčić: *Isabrana djela*. Uredio i uvod napisao Milivoj Šrepel. XXXII. 464 str.; 5. Sienkiewicz: *Pripoviesti*. Preveo i uvodom popratio Ivan Gostiša. (Slavenske knjižnice knj. VI.) XLIII. 248 str.; 6. Kranjčević: *Isabrane pjesme*. (Zab. knjižn. 110—112.) 224 str.; 7. Tomić J. E.: *Zmaj od Bosne*. Pripoviest. Drugo izdanje. (Zabavna knjižn. 113—115.) 196 str.; 8. Mulabdić: *Zeleno busenje*. Pripovijest. (Zabavna knjižnica 116—118.) 224 str.; 9. Leskovar: *Sjene ljubavi*. Pripovijest. (Zab. knjižn. 119—120.) 124 str.

Založne knjige za znižano ceno udom „Matice“ so te-le:

1. Ksenofon: *Isabrani spisi*. Dio prvi (Kirupedija). Preveo i uvodom popratio Stj. Senc. (Priedvoda grčkih i rimskih klasika sv. XVI.) XIX. 255 str. (Cena za člane „Matice“ 1 for.); 2. Šrepel: *Rimska književnost i latinski jezik*. (Knjižnice za klasičnu starinu knjiga III.) VII. 147 str. Cena za člane „Matice“ 60 kri; 3. *Hrvatske narodne pjesme*. Dio prvi. Junačke pjesme (Muhamedovske). Knjiga treća. Uredio dr. Luka Marjanović. (Cena za člane 1 gld. 50 kr.)

